Incipit prologus huius libri cui positum sup ludo scaccorum de moribus hominum et officiis nobilium.

Multorum fidem ordinis nostri et diuisorum scolarium precibus persuasus dudum nunquam recusissem negare ut inscribem cum solacio ludum scaccorum videlicet regimine morum ac belli humani quis documentum. Hanc cum illum ad plenum declamatione predicassem multis quoque nobilibus placuisset tuam honori eorum ac dignitati curaui assertere monens eos ut si forte eorum mentem impulerint bellum ipsum et ludi vnitatem recte poterunt facilius retinere. Hunc autem libellum de moribus hominum et officiis nobilium si placet intitulare decem et ut ordinatius predam in eo autem ipsum opus. Lectori capitula posui ut quid in eo sequi dicit plenius reliquerat. In tractatus autem quorum opus ipsum lector nouit cum distinctum. Primus itaque huius libri est de inuentione huius ludi et continet tria capitula. Capitulum primum. Sub quo rege hic ludus inuentus est. Capitulum secundum quis ludum inuenit. Capitulum tertium de triplici ratione inuentionis huius ludi scaccorum. Deinde capitulum primum sub quo rege inuentus est hic ludus.

Capitulum primum sub quo rege inuentus est hic ludus.

Inter omnia mala signa in hoc vnum est quod aliquis homo non timet deum per culpam et hoc per ordinatam viam offendere quod non solum correctiones neglexit sed et correctoris afflixit. Quadamodum de imperatore legimus nerone qui ipse senem cum magistrum suum occidit eo quod increpationes suas ferre non posset. Type vero existimo zadach regis babilonis hoc iniusti crudelis lasciuum quod primus corpus nabugodonosor in triginta pedes diuisit et triginta vlceribus dedit hic ludus inuentus est. Hic est ver in a mala vnum habebat pessimum quod correctores suos occidebat et increpationes oderat quod stultissimum est. Hic solebat prius suo nabugodonosor quod dum somnias set et cuiglans non recordaretur somnum. Voluit occidere omnes sapientes babilonis eo quod ipsum somnium non poterant regi iudicare. Vt hec in libro danielis phi. Opinantur aliqui hunc ludum inuentum fuisse tempore belli troiani sed hoc non habet veritatem a caldeis ad grecos transiuit vt dicit grecus diomedes. Sequitur quinto quis ludum inuenit.

Capitulum secundum quis hunc ludum inuenit.

Vnus ludi ac ignotus inuentor extitit plures quidam noue versus apud caldeos vel philemetor apud grecos quidem et apud latinos quinque sue mensure amator. Huius moris fama apud grecos et athenienses in tantum pullulauit vt postmodum in philosophi et sue amatores hoc nouum acceperet. Ante autem iustitie exercitium vt pongo moris eligere quam vilitatem a seipsis in deliciis regalibus spreta iustitia viam fingere. Spreta iustitia. Nam cum philosophus videret viam regis detestabilem et non cum culpa audet quod eius crudelitatem quia in homine sapientium nere onderat. Regem plene neglecta vita morti se exposuit thales pro iustitia viam fingere quod ad modicum tempus cum diuite brutus moribus deformatam. Id idem et fecit vt dicit valerius maximus. Theodorus tyrenensis qui fuit crucifixus pro eo quod regem lesmachum per suis obscenis et iniustis actibus increpare ausus est. Qui cum in aculeo pendet dixit ei tuis coniuratis purpuratis sit hec pena quia timent mea siquidem nichil iste est verum humi ait in sublimi putre fiam. Voluit dicere quod parum curabat de morte et mortis non dum mouere et per iustitia moreretur. Legimus democritum philosophum sibimet oculos eruisse

ne videt bn ce malis cunctis et in
iustis. Doctrem quoq legimus ad mor
te pperatrem et vxore eius et post eu
flendo dicentem. Innocentem. Inno
cum damnari respondisse. Tace
inq melius me mori estimes ino
centem quam pter culpam diem
extremu claudere. Dic et melius
hmodi nouitatis inuentor pro tuen
da iustitia morti se exposuit et
vitam pitem quem psit. Sequt ca m
m de tn ca inuentionis huius ludi.
Capitulum tertium de triplici ca
inuentois huius ludi.

Causa inuentionis huius
solatii fuit triplex. Prima
fuit regis tristitia. Secunda oti euitatio
Tertia rnis subtilis multiplex inuentio
Circa primu sciendu q pdictus rex
cum medietate fratrum i primo capi
tulo cum vidisset huiusmodi ludum et milites
milites barones et duces cu dicto
pho bellicose ludere mirati ludi pul
chritudine ac insuetu solatii nouitatem interesse voluit ludum discere
desiderauit ac cu dicto pho ludendo
bellare decreuit. Ad cui cu phus
rndisset regem hoc non posse facere
pri pius formu discentis assumere et
rndit rex hoc ce congruu et discere
cupiens formam discipuli oimode i
se suscepit. Tunc phus formam tabu
larii et scaborum ac motu regis no
biliu ac pliariu et officiorum eorum
describens vri sequentibus declarabum
cum ad correctione et moris ac vir
tutu informacioz attinet. Ita pter
audiens correctione suam pter quam
milites sapientes occiderat q mutatio
precepto i triumphum phm dicens. Dere
hunc ludum inuenisti. Qui rndit o do
mine mi rex tua vita desidero quam
videt no possum ni instructa et bonis mori
bus insignitus a plo diligaris. Opto
go te alium fore vt piu tibi dneris q
no vere alius sz violencia dnaris.
Et memento te alius dnari no posse cu
tu dnare no possis. hec g tue cor
rectionis via causa existere poterit
ci reges sapiencu suorum correctiones
ferre debent et ipas correctiones
libenter audire. Qmadmodu de alexa
dro dicit valerius. Cum duda em
nules alexandri nobilis et opione
maximus volens eu arguere q nimia
desiderare maxie circa honoes dicit
ei. Di dn nri corpus tuu quod est
piu q tirare desiderq auditran ani
mu tu par ferissent orbis totus et
capere non posset. et quare q manu
tua dextera orientem et manu tua
sinistra tangeres occidente cu go cor
pus tuu no rndeat aio aut tu
deus es aut homo. aut michi. si
tu es deus cere ti deus deu p imitari
vt hoibus bnficia tribuas. sua eis no
eripias. Di vo homo es mortalem
te considera vt resistas. Di vo michi
es hoc memento ne tu ipius oblius
caris. Michil tam firmu est cui pi
culum no sit. etia ab inualido. Vn
lea fortissimus bestiarum quz minima
rn animu pabulum fuit. Ca inuen
tionis ca fuit otia vitare. De quo
dicit Ouidius. Da varne mentq de te
neatur opus. Et de quo seneca ad
lucillum. Otiu sue tis mors aie e
et vim hois sepulcra. Et varro in
suis dicit q viatores no eunt vt
edant sed edunt vt eant. Dic vita
non sui ca fit. sz vt i ea pclarum
aliq fiat. Ro hu pnns ludi inuentor
no solu eu adiuuit vt regem corrigere
et sz vt otiu et tstiam ex otio
causatam vitare doceret. Qo sueuerat
ei multu p nimia fortuna habundare
et otio se dare vn quintilianus dicit
qd ad omne vitiu fluente fortuna
otiu lasciuit et io est necessu vt infa
cundq ardor otiosus erupat. Ex ta
li eu otio causat amaritudo cu ni
mia tristicia qua iocunditas spualis
extinguit et quoda desperacois

propio mens ĩ scipa subintrar/et qz
per hoc solacium oculi et tristicia e
mitatur ĩo ppter hec sit nocua et
mlrum periculosa eutranda pzsus.
ludum hunc Persius phus seu phile
metor inuenit ¶ Ia cũ fuit q vnus
quisq appent naturaliter scire et non
tarcs audire ¶ Vñ legitur de atheniẽ
sibus qp ad hoc studebant vt scirent
vl audirent aliquid nom Et qua visus
corporalis qñz ipediebat multa cogitare
subtilia ¶ Ho democritus plm legimus
sibimet oculos eruisse vt vegetiores
et acriores cogitationes hĩet
Vulti eĩ debiles visu corpis vel ca
rentes corporea visione ĩ inuencio
nibus rationũ acriores fuerunt
sicut patet de didimo alexandre epo
qui carens visu tante fuit intellegẽtie
vt discipulos hire meruerit gregoriũ
nazarenum et iconiniũ rome eccie
cardinalem pbrm q cũ incepisset ee sub
alis magnis viris doctoribz aliorũ
doctores sub scola didimi alexandre
epi voluerũt ee discipuli. ppt eius
intellectus altitudinem ¶ legimus mag
nũ athonium heremitam ipm epm
visitasse et iter alia ba q solatoria
dixisse si dolebat didimus oculorum
visum pdidisse Cui nõ respodere di
dimus. Quiror si nõ credis me dolere
Cũ dixisse ferunt anthonius imo pr mi
ror te hoc dolere pdidisse qd corpoe
gme hes cũ bestis cũ reptilis te hire
i mente q habes qe cũ angelis ¶ Ob
hoc igit hmi solacij inueior mortis
anxietate passus ex corpus effectus
sensibilium et rerũ palpabilũ frdis
oblimosus ad mentem se contulit et
ludum varnarum et inuabilũ rdnũ
vl ymaginationũ plenũ inuenit Ar
ppt mltitudinem rationũ vaiarũ
filitudinũ et igenij bellorũ i hoc lu
do existentiũ decretatibz famosus
fuit. ¶ Incipit tractatus 29 de formis
scabozum nobiliũ.

Incipit tractatus secũdus de for
mis scabozũ nobiliũ.

Tractatus secũdus de for
mis scabozum nobiliũ.
Capitulum primũ de forma regis
et de hys que ad regem pertinent.
Capitulum 2m de forma regine
et moribus eius Capitulũ tertium
de formis alphilozum et officijs et
moribus eozũ ¶ Sec. m. 3m p. de for. regis
Capitulum primũ de for. regis
Rex sic forma accipit nam
i solio positus fuit purpura
indutus que est vestis regalis hns
i capite coronã et i dextera manu
hns sceptrũ i sinistra pilam rotun
dam Nam super alios optinet et
accepit dignitatem qd pterdit cona
capitis nam gla pli regalis c dig
nitas Ad regem ee oculi oim intendit
et ad attendere debent et suos ob
tpare et parere mandans et iter
reteros imo sup reteros debz vnim
bus et gratis enitescẽ Ad ostẽdit
regalis purpura Dicit ei corpus
pulchrius vestibus decorat. sic et in
terior mens et alia moralibz vtutibz
tãqm quibusdam vestib hnbz. In ma
nu sinistra pilam defert vt totius regni
administracione attendat et se ad mist
cione et per suos vicarios quisorem
considet Dim qz ad, eũ vnũ pertinet
cohereẽ quos amor nõ retinet. In
dextera manu portat sceptrũ iusto
ris et iustice et qz mia et veritas cus
toduit regem et stabilit iustitia thronũ
eius. In eodem tuetur clemencia et hor
tatur ad motũ interiorẽ cordis et clemen
cia qm ad sensum et actum exteriorũ
disposinoz ¶ de qua dicit seneca ad ne
ronem imperatorem Nullum est oibus
clemencia magis q regem decet et
propem Cum ei vult amari lang
uida regat manus et nõ valen dicit
q hmitatis dulcedo effrenatur bar

Nõ sigmfacionez hms
mors pala. pcl pon
tifex pala, pala ludy
pala taberna pala
tenet pulchr/m bellis
pala firmit. ludus lu
do pale, phil lum do
pomba pale.

baronū igenia penetrat et crudeles
hostū oculos emollit. Philistaeus
athenēsium dux dum mulieris
quidam amore filie sue virginis
esset arrensus et rapiuasset locum
et tpe quo ipa virgo tnsiuit cum
matre et iuuenem obuiam esset fera
virginem iuuenis osculatur. Mater
vero virginis nimiū cōtrubata cū
a patre virginis duce supplicū capi
tale requireret de iuuene Rūdit
philistaeus. Di eos qui vos amat
i ficemur quod hns faciemus qbz
odio summis her ei vox de ore principis
et humanitatis radice et clemēcia
processit. i huc modū filie tulit iu
riam et mlto laudabilius sua.
Hic quoz pnceps amicū huit arus
pum noie qui cor ipm i tanta ira
ac voce viborū practitate exarsit
vt i ipius faciem spuet. Vt pnceps
sic ammte voce et gestū ab ira cohi
buit vt nō putaret eum audisse vl
suscepisse iuriam. Sz laudis hoies horeū
filios aut suos violare mate patri
patrū subuertere rupiceres a vindicta
retraxit. Postera aut die arsipus
considerans culpā quā i pnceps
commisit sepīs voluitare permere
voluit. Sed audiens philistaeus
ad ipm accessit dedit qz fidem illi et
iuramēto firmauit se i code pstine
amicicie gradu pmansurū. et sic eū
ab incepto horendo reuocauit. Eque
cria miris fuit amicus puri regis
qui ei audisset quos dā carcinos i
quuno multa et inuā ifamatoria
verba de se dixisse. Accersitos eis
dibus qui i quuno ifuerūt qrere
cepit. An de se tlia ihonorabilia
ptulissent. Tunc vnus ex eis rūdit
Nisi ei nobis vinū defecisset. her
q ribi relata relata sue p alios q
de te loquutus eram ludus fuisset
et iocus. Dz miru nā tam vrbana
rapule excusando tā simplex vita
tis cōfessio iram regis vertit i ri
sum et ro hac clemencia et miseria
cione tātū honorem et laude asse
cutus est et sobry tarcinii regis
gratias agent et ebry bona ipetrarē
veitate i corde et ore semp attendat
falsa labia detestet. Iux illud vei te
meditabit guttur meū et labia mea
detestabūtur impium. Cum ei rōne
officij deo quodāmō sit filius ipe
aut deus sit ipa veitas ro ome et
verbū vm sit vt qd promittat oīno
de attendat. Et ro dicit valerius
q cū alexander cū suo exercitu ira
cōmotus iret cū magno ipetu ad
qdam ciuitatem lassam noie diruen
dam et cōtendam. cui aut ciui
tatis anaximenes phūs q fuerat
magr alexandri audiens regē alex
andrū sic venisse ciuitate exiuit
vt regis pces potriget p salute ciu
tatis qd ciuis alex. cnet ne posti
lare volentem uatriam audiendi liet
hēmur rex i loqdo phm pucit q ne
iuro per deos q nihil horū que
petieris faciam. Tuc phūs conside
rans sapiēt iuramēti. Rūdit peto
go dne vt lassam ciuitate nauitatis
mee diruas et disperdas. Cuiam
postilationem attendens alex.
salutem vrbi cōcessit. Ab illuit ira
et voluitate qua hebat q ciuitate q
amitte q cōtra iuramēti venire.
et ita salus vrbis vni iuramēti bē
ficio obtenta est. Ambrosius dicit
q iurare ni nate sit q iu vio. r nobi
li viro et famoso parū quenit.
Verbū ei sans simpler i rege vel
pnciape firmius est q iuramētum
i mercatore. Dz ei ipietate detes
tari difficile. nū videt pū hoies ipia
morte perire et crudeles hoies cru
deli supplicio legim i tempos. Dro

sius dicit q; quidam perillus nomine erius
et metallorum opifex credens placere
phalaridi tyranno et crudeli qui aggrauat
nos depopulabat et exsisitis tormentis
cruciabat fecit taurum ereum magnum
et in latere fecit hostiolum per quod iu-
mittent qui erant mozte dampnandi
vt ira supposito igne cremaent. Qui
inclusi vocforzaccep pena nd videbat
vox humana sz feralis et hoc fecit vt
phalarides minus ad pietatem moueretur
Cum autem opus fecm numa crudelitate
aptm regi phalaridi pntasset rex opus
laudauit. Inuentorem autem exsecrans
dixit. In te pmum accipies et probabis
q; in crudeli tu crudelior pntasti pntasti
Nam ipm artificem sua inuentione pu-
nuit. Nulla ei lex equior e q; nemo
artifici arte perire sua. vt dicit ouidi q
In eo debet ee iustitia. Quid ei fuit
regna sine iustitia nisi latrocinia Cit
id refert aug q de ciuitate dei q; erat
quida Dyomides nomine qui vna galea
mare infestabat homines capiens et exspoli
ans Cumq; milites tpibus sic trisecumbz
fuisset infestus regi alexandro nuncia
tum est q; alexand' intelligens parari fecit
diuisas galeas et Dyomedem iussit insequi
et captum sibi pntari mandauit Cui hoc
fctm essz irrogauit alexander Dyomide
d. quare te hm mare infestum fecisti
Dyomides ptcr qd et te orbis tirarum
Dz q; illud facio vno nauigio latro
vocor. qz vero tu id facis magna classe
hoc est magna nauigium multitudine di
tris ipator sz si fortuna mea man
suescere fierem quoz melior Ac quanto
fortunatior tu deterior eris Alexand'
rndit fortuna tibi mundo non nd assi
batur fortune malicia tua sz meritis
et sic fctm est vt q; pius pirata maius
et latro fiet princeps et iustitie mira
bilis imitator Continencia carnis mari
me Dz hec qd ipnat vna sola regina
que sedet a dextris eius Credibile naz
est vt cum rex bonis moribus poller
et iustis actibus nitet q; filij qui
ex eo nascuntur eosdem mores sequn
Degenerare ei nd Dz filius sz con
siderare vt a quo recepit natura
insequet imitet et mores. Nam et
contra nam facit aliqualit rex et
hoc quilibz cum relicta vxore alia supin
ducit Nam in omnibz animalibus et aumbz
vbi masculus hm curam de filijs pz
q; masculus vni soli coniugi sicut ma
nifestum est de columbis passeribz et aumbz
similibus. In quibz tam masculus q;
femina nutrit plem In quibz aut
masculus nd nutrit plem ibi mascu
lus multis coniugit sicut gallus in
differenter ad multas gallinas accedit
Et quia filijs educandis hedirandis
et honorandis id contra nam facere
videt qm sprem vxore alia supendu
cit. De hac continencia refert valeri q;
maximus Ci cum cipio affricanus
sit bonus qz affrica dicit cum cet
romus gne etate xxmo annozum
et in sua ptate redegissz vrbem carthag
ginen et in multos obsides accepissz
Inter quos cum oblata eet ei quedam
virgo eximie pulchritudinis adulte
etatis vt suis fruetur amplexibus.
Iuuenis princeps et celebris eet victor
postq; scitur eam desponsatam cui
dam carthaginen indibili nomine nobi
lissime gentis celestibrine fecit voc
parentes puelle quibz vgine et spon
sam inuolatam tradidit auru ecia
q; ei p redemptione puelle pozum
fuerat Doris nomine adiecit Cui
continencia et munificencia dicti in
dibilis sponsus vgines aios omniu
nobilium de sua gente applicauit
Romam Cit her de rege dca suffi
ciant se ca m z m de fozma regine et
eius progressu.

Capitulum z m de fozma regine et
eius pgressu.

Forma aut regine instituta
fuit sic Nam sup solum collo

rege ouare de

rata ē dna quēdā pulchra cū corona
i capite / de aurato vestimēto et cla
mide circūamicta varietate. Et fenes
tris collocā regina pter amplexus
maritales. Vn i cantico dr. leua
eius sub capite meo et dextera ei am
plexabit me. Et est aut a fenestris re
gis collocata p gratiam. Nā melius ē
hēre reges per successiōz primogenitē
q̄ per electionem et principū voluntā
tem. Dep ei principes diuisis causis
inuicemutibus discordes fuit et dissi
dentibus volūtatibz nec est aut e
lectioz tardari aut ppns voluntatibz
attendentes psonā regis i electione
nō meliorē aut dignorē sz vtiliorē
q modis ppns affectare. Deui vo
p ordinem primogenitē ad dignita
tem regalem ascendit nec ē educa
tos cū honestate et moribz et iustis art
bus quibz rex gestoz fortur. Et
nec est pncipes timē nō mouē in
regno discordiam nō viuēte rege eius
natū primogenitū q sideratū ignatiuū
regnam vo sapientem casta morte
ratam. honestis pentibz natam. In
nutritione filiorū ē sollicita nec ē
Dapia aut nō solum apparet i gestis
bus veris et i vbis. Et marie qui
cōt nam mlierum secreta i corde
q seruat. Conferes i corde suo et
alys denegat aperire. Mulieris ei
na cōis ē male celare. De hoc dicit
macrobius i libro de sopno tipionis
Dy puer quēdā rōnus. noīe papirius
semel pri iunctus intrat senatū sa
pientū rōnorū vbi quoddam secretis
simū est hinim q silium qd non lice
bat alicui reuelare sub pena capitis
suppliciy. Cuiqs papirius domuy
redisset. Et mr interrogaret vnde
veniret et quo iusset. Rndit quod
puer se interfuisse cōsilio senatoris
cū pre. Et illa. Que et qualia egere
runt pres i senatu. Cui ille. Non
ē licitū dicere q sub pena capitis ne
reuelem ē secretū. Vxor audior
audiedi secretū et silētū puerī iuo
probus mō minus mō terribus anū
puerī i diuisa ilinare desiderans
i q̄m pt euerbeant. Cuiz sit pe
nes puerū nimium cēt celesti mo
lesta leuis mēdacy cōsilium aere
pt vt pena effugēt et tū secretū
tenēt. Actū gto i in senatu dicit
vtrū melius sit vtrū vnus vir ha
beat duas vxores. an q vna plu
ribus sit nupta. Ad cū illa an
disset / atq filiy monuisset vt nēm
secretū hor dicit. Illa statim
illud secretū retens matronis retu
lit. Et inde tm frm ē cōe vt rōne
femine omnes hor secretū i publi
cū hrent. Postea aut die omnes
ad senatum confluūt oratres vt
vna pon duobus nupta fiat q̄
vni diuc. Senatores q cēt mlierū
intempeies et q sibi illa postulare
vellet mirabant nō vt pue rei pdi
gū / panebant ei vēnūdi sexus i
pudicā insaniam. Tunc puer papi
rius iterans senatū dixit q tunc
mris q sibi minebat morte hor
mendacū iuciisset et q secretum
cōsilij publicare nō possz. Tunc
senatores mlieū q mendabat ingē
nium puerī. Et statuerūt vt nullus
puer i posterū cū prēbz ad cōsilium
accedē psumēt pt papirium quem
voluerunt consilio semp interesse.
Castam et honestam et honestam
ē decet vt tū tm ex dignitate cū
fert ex gra oībz honeste et caste vi
uendi sit forma. Vn refert icōm
cōt ionmanū q duellū nobilis
rōnus a primo rome natali bello
certādo triumphauit. Et hostes vi
cit ylia noīe vīginē duxit i vxo
rem q tūc fuit pudicissime. vt illo

tpe quo i cōtinēcia fuit pong erat
mādani q̄ vicii i ex^tu caste vuēn
bus fiet. hic Duellus iam senex
et tremens corpe i quodam loco
audiuit ab emulo suo sibi exybrari
os ferendum. Cūq; domū tristis se
contulisset et vxori conq̄stus eet
quare sibi hoc ne diceret. Illa rndit fecisset
libenter si putasset oibus hoīb
sic os olē. laudabilis i vt^q; nobi
lis et pudica femina. Et si igno
rauit vicii viri et sic patienter
tulit. Et q̄ maritus i felicitatem
corpis sui non vxoie fastidio sz
pius cōtrario sensit iniuria. Aurma
vidua quedam cū eam quida mo
ueret p̄quinis vt alti nubēt alle
gas ei eē etatem integrā et faciem
i pulchritudinē bonam. Illa rndit
neq̄q̄ hoc faciam. Di cū virum
bonū inuenero vt ant habui. Nolo
timere ne p̄dam. Di malū q̄ metē
est post bonū pessimū sustinere
sic et castitatē seruāe melius ipa
decreuit. Refert Augu de ciuitate di
q̄ fuit rome lucrecia noie nobi
lissima moibus et gne tu^q; mait^q;
collatiu^q; noie q̄ i parozis tarq̄ni superbi
filii secreti noie castrū ad videndū
suū collatinū noie iuraunt. Dum
cū fuit ingressus ibidem vidit lucre
tiam in multas nobiles matronas
residentem. Cūq; regis filius ad
uisset anim vt moeē maturitatē
et gestus lucrecie i mēte reuoluēt
p̄ minia corpis pulchitudine tactus
mala amoris libidine rapit et obser
uato tpe quo rex a roma abeēt
et collatiu^q; lucrecie maritus cū rege
i exercitū exiuisset. Decius filius re
gis ad castrū collatinū vbi lucrecia
videbat cū sodalibus suis iuit. Ibi
cū honorifice eet susceptus et tēpus
quo de nocte homines quiescē solēt
adueniisset paūq; eet folio regis
p^m decentiam ipius stratum. Ille nō
vt hospes sz vt hostis cōsiderato
loco pius vbi lucrecia q̄iescebat clam
iteruit et sinistra manu oppresso eq
gutture et dextera manu gladiū
tenens dixit. Tace lucrecia sext^q;
sum superbi tarq̄ni filius ferrum
i manu mea est morieris si emise
ris vocem. Illa p̄ sompno stupe
facta tacuit. Tunc ille mlieris anim
nuē p̄missis nuē terroibz et minis
ieiunare nitit ad cōsensum. Cūq;
aim illius velut aim marmoreū
inuenisset. adiecit. si mi cōsenseris
seruū tuū p̄ singulatū nudū cor
pori tuo nudo et trucidato i hoc cubi
culo sonabo vt fama per vrbem
discurrat lucreciam ob stupri cau
sam quia cū seruo amisi trucidatā
q̄sq; nouit. Tunc illa timens hoēs
i famā coacta cōsensit. Cūq; regis
filius expugnato decore mulieris
recessisset. Illa postera die ad pātes
et ad frēs suos et ad collatinum
maritū suū atq; ad brutū noie p̄con
sulem ipius tarq̄ni neptē litras et
suo noie destinauit vt statim sine
mora ad eam venirēt. Cūq; omnes
adeēnt. Illa sic ploratis est filius
regis tarq̄ni heri domū meā iruit
hostis p hospite. Tu aut collatine
scias vestigias viri alieni eē i lecto
tuo. Verūtm corpus q̄dē violatū
est anim^q; quidē i sons. Vtinam
pa me absolue a pena nō liberos
Vtinam cū hoc fecit et si i meū det
metum hoc fecit i suū tū eit si
vos viri estis. Et ne aqua ipudica
et ex^a lucrecie viuat q̄ ampere

voluit ex m a me ex culpa nec neglegat ex m ex pena Et ideo gladium quem veste occultatum habebat exemit ac scipam propria manu trifurcauit sicque mortua cecidit Fuit brutus et marcius pri et fres ac amici lucrecie dms gladium q se peremit acceptum inuantesque sup sanguinem lucrecie nunq cessare donec p gente tarquinii de roma expellant et no permittant aliquem regnare in rome de pgente ia in posterum Vnde fem est na corpis mortue romam deferunt in plo tanta seditionem faciunt vt tarquinius exulare cogat apud arduam q apud gadios suam Dextum vo cimus actore gladio primerunt Mores quos debet hre matrons vt ea sit omis timor et verecundia Mulier naz verecundia p dira stati cum ea p dit pudicicia Vnde dicit Symachus Decorum mes honesta e ibecillis frons est Et ambrosius. Insipo qz corpis decore plus nitet verecundia. Mulierem sup omnia verecundus ac modestus aspectus plus reddit amabilem quam si in viro laudatur magis tm illucet in mlere. Refert senecam q arche silla qdam note tante fuit verecundie vt amico suo pauperi et paupertate dissilanti eqio quidem ut hos roficeret clam et latenter sacculum cum pecunia pulumnari supposuit. nam attemptans p verecundia aim ei dicere vt acciperet desiderans magis paupem inuenisse pecunia q accepisse ab ea. Intendum ei ille q iuuatur fallendq est vt hcat ne a quo accipit sciat vt dicit de beato nicholao Nec ei loquitur nobis tacentibz Et legitur de e vxor q fuit honestis puribus orta vt plurimum ei filie mores earum feminarum sequuntur a quibz traxerunt originem. Vsus. De pe soler filius

Ecla benefacere.

Versus

filis ee pri Et sequitur leuit filia matris iter. Vnde legitur q cum quida volens ducere vxorem accepit con filiam a quoda pho qualem ducere debet Ille rndit illam vxorem mrimonio ducas cui mrem et aiam noueris ee pudicae. tale ei filia estimo quale mrem nouis Et contrario quida dr vq. De meretrice puta q fuit sua filia puta. Et sequitur leuit filia mris iter Erudire dz filios et filias regina in omni continencia conseruare. Iux illud. Cum filii tbi sunt erude illos. Filie tbi sunt conserua corpis earum dicit ei climadus q nere e principi sua lrazy In legem dni cordie legere proprit. Hinc est q in lris regis romanorum quas misisse fertur ad regem francorum hortando eum vt liberos suos liberalibus disciplinis instruat facit Dicent interceta Rex illiratus e qi asinus coronatus Octauianus cesar filios suos erudiri fecit natare saltare hastludere sagittare et q q ad multa pertinet filias vo consuetudinem ter texere et q q in lino serico vl lana fit artem discere mandauit. Diz a rarioribz quibusda sms q rere Cur hc facit Rndit Cum hodie sum dns orbis nesio verum filij ad extrema paupertate deuenient. Et ideo si in ipsis artibz doctrinam fuerint honorabile viam ducere poterunt. In oi rasitate seruiade fuit filie: legimus ei sola commenta aliquas virgines dignitate regia meruisse. Illa refert paulus longobardorum hystoiarum q in foro mulij erat quedam ducissa note rosimunda hns 4or filios et duas filias Qz dum cathanus rex vngarorum qui et ad natu dn suu obse

deret castrum cum

der castrū auutarēn. Ubi et ipsa
erat cū filys suis et vidisset de mu
ro ipm regem pulcherrimū corpe
eius amore capta occulte ei man
dauit q si vellet eā ī vxorē ducē
castrū sibi tradet. Quz ille pm
sisset ac iuramēto pacto q firmasset
apto castro aduan qui et vngari
huc et illuc discurrentes mulieres
et homines capent et fily eius
affugent quoz minimus grimoal
dus noīe postmodum bnuentanus
dux deinde longobardorū rex
exitit. Duc vo filie eius accepis
carnibus pullarū mamillarū car
ne talesta ferentē odorem reddent
et sic intacte relicte virginitatem
seruarē. Qz cū adnan ad eas ac
cederent et statū nimiū sentirent
ferorem eis relictis ad se inuicem
loquebat q fende sut ī te longo
barde. Una vo earū postmodum
regina francie. Alia almaie fuit
Ter vo cacranus noīe. mrem eaz
matrī norte sola sibi matrimonialiter
copulauit volens seruare pmissum
Postera vo die xv adnatis ī vn
garis illudendam publice tradidit
Ta vo die eam p nam fecit ligneo
palo vsz ad gulam trūcari dicens
Talis libidinosa vxor q ppter cōtu
piscentiam ciuitatē suam p didit
talem dz hre maritū. Sit her de
regina dicta sufficiat. De
Capitulum tertiū de forma et iudi
cio alphilorū ppie olden
Siendum est alphilos fuisse
formatos ad modū iudicū
assessorū ī cathedra cū libro aperto
ante oculos. Et quia quedā sunt
cē criminales. quedā vo cē possessio
nes et res tpales lingaticie. Ideo
duos iudices nctū fuit cē ī regno
videlicet vnū alphilū ī nigro quo ad
pmos altrī albo q ad zos. Hvq
hic iudex gladiū portat cū nulla
ēscindat. Crimina si nō ipsum
terrore nocentes. Boriū officium
est regi consulere leges de mādato
principis condere totiqz regnū mori
bus īformare q filia equa et recta
sūt psonarū accepōe postulantibz oēs de
causas iustas fouere sēdm allegata
sūmas diffinire q tēplacōi intendere
vt q alij opātur. manu est ipi mēte
et sua sapia disponat et ordinet.
Dz iudex cē firmus et cōstans vt
nōn amore pecunie aut timore iudic
aut carnis origine corrūpat. Quo
ad pm dicit seneca ī libro de bnficiis
q potēcior erat drogones alexandro
oia possidente plq ei erat qd ille nol
let accipe q q iste posset dare dicit
est q marcus tullius egregius rōnis
noīe cū obsidet sapnitas. i. beneuen
ta oms et illi audisset eū pauperem
rebus tulerūt ei magnū pondus auri
Quz eū ī castris inuenisset sedētem
ad terram et ligneis vasis ī cibo vti
nō aureis cogitauerit eū pauperē et
diuitem eū fieri velle. Dixerit qz.
Ecce qd tibi munus sapnite. i. bnuen
tai deferūt postulantes vt de ob
sidione discedas. Quibz ille rēdit
Narrate ēi sampnitis mēū tullū
magis locupletibz impare q ipm lo
cupletū cē. Et mentore eū nec in
acie exercitus vincī. nr pecunia corrū
pi posse. q alium exercitum hē illud qd
virtutibz et meritis effici. Dz cū id a
pecunia tpatur. Refert olympādus
q demostenes cū aristodimū auctorem
fabulaz. Et ille rēdit q auri ta
lentū. ac ego aut demostenes plus
accepi vt tacerem. Ita iudicū et cau
sidicorū lingua causidica ē vl dapm
fica nec eam vt dicī solet frūbz ar
gentis vnciis. Aduocātis igitur
ceciā ipm silenciū venale ē. Q vos
causidici q linguā vendītis assi.
Vos vocat īfirmus vos respuit ordo su
pernus. Vnde refert valerius q cum

senatus cōsultus vnorū i ipo sena
tu qrerer de duobꝫ quorꝫ vnus
erat pauper. alt' diuissimus sed
auarus. Quus eorū est aptior
ad regendū rēpublicā admittēdū
i hyspania. Scipio emilianꝫ rn
disse fert. Neuter mi mittendus
videtur. qz alt' nō hīt. Alti nichil
ē satis. equē iudicis iudicans pau
pertatem et auaritiam. Nā auarus
etiam obulo indiget cū sit penitē
seruus nō dnūs. Paupertas vero
voluntaria est nimiū apta iudicio
Et iō legimus q̄ du romani pau
pertatem et publicā rem amauerūt
vbiz dnūm habuerūt sz qn̄ super
fluia cogitauerūt et sup diuicias
tuū perierūt. Legimus eos multos
vōnos maxīe p fuisse reipublice et
ita eos paupes i puatis rebz vt i
morte de publico sumptus exequarū
celebrasse nerē fuit filiasqz eorū
senatus mandato de sumpto pub.
tradidisse nupturu. Ac postq̄ sporcia
pauperie diuitiis erat ihyantes bella
suborta sunt ciuestrus et ciuina
varia pullularūt vn̄ angꝫ. Nullū
timen abest ex quo vona paupertas
pereat. Nūq̄ maior est aīm q̄ vbi
aliena se posuit et fert sibi parem
nichil timendo fert diuitias nichil
concupiscendo. Valerius dicit locuple
tem facit nō ultra possidē sz mo
dica desiderare. Et alius mgr bonꝫ
dicit. Item effici nō ipsam rerum
copiā sz contemptū. Attendant
iudices rē ne amore puato ira vl
odio i iudicio mouean. Nā oīs amor
cecus. Et iō theofrastus sma fuit
amatū cecā cē iudicia. Unde
qz qualibz homo p cetis seipm amat
iō i iudicio suū facilius errat.
Amor nāz puatus mentem vehemēt
extrahit. Refert merculus tuliꝫ q̄

Nota

gedōos magꝫ ad alexandriam
ait. Nā mortuū hor noīe pzana
et sinistra dia pt nec i suo negō
tio vnusq̄sz ardencior ē q̄ i aliено
Nam i iudicio fugiat. Iulius dicit
q̄ iratus etiā facinꝫ rōtiū pt
Doctes dicit q̄ duo sunt maxīe
contria cōsilio festinatio sz et
ira. Et galteriꝫ i alexandria de
hor vq. Di lis iudicet te iudice
Dirige libram. Iudicij nō flectat
amor nec munera palpet. Nō mo
ueat stabilem p sone accepto mētē
Refert dynadus q̄ rabises rex
p sonarum adeo seuerus fuit vt
quēdā iustū iudicem qui ob odij
et aī luorem et ira pcussus emu
lum suū iuste dampnauerat
viuū extoriari fecit et sup sedē
iudicaria iute eiꝫ cooptam filiū
eius sedē fecit vt filius timēt
iuste iudicare pena prīs et iudicū
horrens iustitiam equa lance te
neret. vq. Sede sedens ista iudex
inflexibilis sta. Et maibz reseces
munꝫ ab aure pces. Ut tibi lucē
na lex lux pellis qz patina. Qua
residens natus p prē spōte datus
Virgine carus nō fuit ad se
trahentes. sz que puniēda sūt
puniant vt legem panat i suis
q̄ i alienis pmulgat. Carho pa
tere legem q̄ ipe tulerit. Refert
Valerius q̄ z alentinꝫ q̄ sul cū filiꝫ
eius adulterio i. pt adulterium
quod amiserat cēt dampnādus
et pt hor vtroz oculo carē debe
ret et tō cuitas pt honorem
prīs ag̃ diu repugnasset. Et vlt.
Pcibus ppli victus ne lex a se cō
dita violare. sno pius deinde filij
oculo eruto vtriz vsum videndi
reliquit. Legimus q̄dam rōnū con
sulem qui legem condiderat vt

morte redempturus qui cum ferro
senatum intrasset et ipse casu de vi
la veniens subito ad senatum vocatus
oblitus ferrum deponere a consedere
monitus cur oblitus fuisset gladium
deponere ipsum ferrum quo cinctus
erat coram toto senatu exemisse
et quod senatus doluit se prius ma
nus quam gladio pemisse. Ecce heu ho
die multe ciuitates et iudices i
faciunt quod dicit anacharsius dicens
leges tales aranearum telis sicut
ei illa animalia maiora et valentio
ra transire permittit. Infirmiora vero
vt muscas tenet et necat. Sic
videmus infirmiores et populares
ligari. Maiores vero et potentiores
non constringi. Et id ex hoc nascuntur
bella ciuilia et animorum discor
dia sup minores exerent pauperes
rebus et nobiles non constringi legibus
monet ad predicta exerent latron
nia. Nec mirum quia quos diuinum non
non retrahit nec pena promulgate
legis permouit nec est in omne scelus
et flagitium dilabi. Iu vo lex in
solentias potentiarum seuere et cru
deliter per penam aggreditur stan
ex tum eius inferiores castigat. Con
templandi scripturas. Dent intende
nam et fabrorum artifices lignorumque
cesores multa opa se gloriantur edu
ce et agricole se vnles mundo predicant
hy tum iudices scripturam contemplan
tes plura hys omibus faciunt et opa
in dicit seneca. Crede mihi quod qui
nichil agere videntur maiora agunt
humana diuinaque simul tenent
hoque in artifices nulla cum ques pla
cida in qua raro iudicium ipsa composuit
Et id dicit agellius in libro noctium
et dierum actaus artitarus de sorte
cum stare consueuerat quinz ita co
gitabundus vt per diem naturalem
a sumo luce vsque ad solem alterum
orientem immutabilis eisdem vesti
gijs ore atque oculis in eudem locum
directis tamque quedam secessu mentis
atque animi foris alienus a corpore
Et interrogatus cur attentum se ce
dixerat mundanus inquit. totius
ei mundi se incolam et ciuem arbi
trabatur. Refert valerius quod car
neades laboriosius et diuitius sa
pientie miles. Siquidem xc explens
annus ita se mirificum doctrine opi
bus addixerat vt cum cibi capiendi
causa ad mensam sedet cogitacio
bus tum inhebat vt manum ad cibum
ponere obliuiscetur. Sic mellisa noue
uxor eius quam magis vite societas
quam carnalis copula sibi iunxerat
tpate int studia et medio fluctu
rendi officio dexteram eius vsibus
necessitatis aptabat ne vir nobilis et
sapiens fame periret. Didimus ad
alexandrum dixit. Nos non sumus in
colle huius mundi sed aduene nec ita in
orbem terarum venimus vt in eo libeat
assistere sed transire nichil cum indecorum
pena dignum contigimus quippe qui
munda conscia pgredimus vt expedi
ti ac facies spacium ipsum decur
ramus innocuis. Deqt

Capitulum quartum de forma et officio militum

Militem sup equum ipositum om
nibus armis decoratum nouimus
habet ei galea in capite. hasta in manu
dextera clypeo protectus fuit in leua
Ensis et clauia in eadem gladius
in dextera. loricam habet in corpe pla
tas in pectore ferreas. ocreas in tibys
calcaribus altaria in pedibus. In amba
bus manibus ferreas cyrotecas. equum
doctum et ad bellum aptum cum phaleris
hymnum accipiunt balneant vt no
uam vitam ducant et mores

Dranciibus proceruant a deo postu
lantes donari eis p gratiam qd defint
a natura/per regem vl principem acq
rit vt cuq dent ee custodes ab
eo accipiet dignitate et sumptus
hec sunt q militibus condunt pro
sumptibus Dapia fidelitas/lobes
litas/fortitudo/omnia custodia pli
legii zelus i eis sint vt q armis
corporeis decorat cetera moribus
polleat Dato ei militaris dignitas
alios excedit i reuerencia et honore
tanto magis debet eminere virtute
Qui honor nichil aliud sit q exhibi
cio reuerencie et testimonium vnitus
Dapiens cui debet ee miles nobilis
et exptus Nunq ei miles ad singu
lum milite veniat tyrone ee nec e
vt diuina sapia edoctus sit aptus
ad regimen Qui ei vita bellanciu
i manu sit militi ppt qd et sibi
belli cura amittit Ho nec e eu
ee prudente. plus ei opat i bello
azs et experiencia p dens miliis q
fortitudo et iexpeiencia vl audacia
iexpti. Nec est ppln i capitanis
propicii fuere cu principe milicie
no prudencia sz audacia solum si
hostes nitt triuphare Ideo neo
iuuenes vl tyrones eligit duces
eo q no constat eos ee prudentes
Alexa magno orientes pres pti
sicus Egypti Indiam Asia Cal
deam Iudeam et vsz ad confina
bragmanorum vemens prudencia
magis antiqui militi q tyronum
fortitudine deuicit Legimq i ro
na hystoria q miles molestissimus
fuit tante sapie et fidei vt mortuo
theodosio ipatore q gildone fratem
suum germanum eo q affricam ppriu
iuri absq senatu applicare vellet
bellum mouit p tuenda re publica
hic moleschita huius duos filios q
gildo pdictus occiderat et i seos
opi nimia crudelitate seuiebat Ut
moleschita sciens q m i rebus
despeatissimis ero hoies fide xpi
habentis vinci heat Lapparea
insulam adiit inde secu seos vi
ros ibidem exilio dampnatos ad
ducens Qui qbz oranur condie
tribus diebq et noctibz an triduu
quoz q hosti cognitus fieret cer
nit bem ambrn paulo an defui
tu vbi et victoria capet die sibi
iudicatem Expletis vo ibz diebz
et noctibz i oribus et ymnis de
victoria fretus secuq cu quinq
milibz solumo adiisus octo milia
pgens dei miti su bello victoria
accepit Duo viso auxiliary gil
dones barbari destrert. Illico ter
ga vertentes ac gildo fugam arripiet
ascensa naui cu i affrica redisset
post aliquos dies strangulatus in
teriit. In duo romani milites
germaniq fres i affrica p tuenda
republica missi fuere Eiusdem
etia militaris sapie fuerut milites
glosi ionathas et symon primo iqu
machabea q cu appellonio iqs
detinet ducem pugnates cu cent
pauo et appollonio i multitudine eq
tu considet cu ipos eqtes de mate
vsz ad vespas iacula mittebat eos
elaborare fecerut atz sic eqtibus
fugatis i eos irruerut et eos de
bellauerut fideles ee debet
milites principibz militis no amit
tit qui principi fidem seruare non
nouit. Preciosus lapis et margarita
p fulgida est fidei firmitas admi
ta fiducia Refert paulus longo
bardorum hystoriarq onulphu milite
tryuen seu papien duo suo iqs
partharith tanta fidelitate sequit
mostrasse vt mori p salute dni se
opposuerit. Na cu grimoaldus.

Deneuentanus dux de quo in fine capitulis de regina mentionem fecit pro gaibaldum ducem taurinensem primum predecessorem longobardorum interfecerat egodibro longobardorum rege ad regni gubernacula per violentiam aut fraudulentiam ascendisset fugatus etiam dicitur egodibro filius germanus noctu partharib usque ad vngaros fugiesset. Unulphus miles dum partharib reconciliari regi grimoaldo curaret vt de vngaria vbi ob timorem regis grimoaldi non viuere poterat salutem ad pedes regis venire et veniam petens et securam vitam sub dignitate regali quam sibi debebat posset decenter ducere ac vbi cum reconciliatio esset expedita. Grimoaldus rex postea turpibus nimium maledictis lingua credulus ipsum partharib que sibi regpliauerat in contumeliam ordine disponens et viuaque eum incinerare possent ne sui saluti prouideret mandauit pinaire. Dum res per onulphum militem pharib nouo latuit. Jo accersito armigero Onulphus pharib cooperti lecti stramine tegi iussum armigerum de domo educens cum iumentis et uberibus eum ad domum propriam adduxit regis quibus an fores pharib collocans et opinam eibus adducere onulphi armigeris nodum necauerit. Eadem ergo nocte et gallicantu onulphus ipsum dnm suum pharib de muro citans cum domus hebar fune submisso emisit. Qui accepto equo pascuali fugiens ad citatem altem pueit et de loco illo ad regem fraude peruenit. Diu fro mane onulphus et eius armiger fuisset a rege detenti examinatique fuissent de modo et fore et qualiter pharib dnm suum liberasset vt per omnia simiter rudissent vitare duxique rex suis consiliarius. Qua pena fuit ipsum puniendi quia sic contra regia

uiam voluntate fecerunt. Et cum omnis capitalis supplicio. Alius viuos excoriandos diceret. Alius vero arcu leo eos pedere affirmaret. Rogaturer per iesum quia me nasci fecit vt nulla morte sui digni sint omni honore in sic fideles suo duci extiterit. Et ito rex grimoaldus multis honoribus et muneribus eos premiauit. Gari baldus vero predecessor et thurinensium dux per manum armigei egodibri quodam regis quem sua prodicione vita et regno priuauerat in solempni festo sancti iohannis baptiste apud taurinum iuste et miserabiliter interfectus est. Non autem solum decet eos fideles esse ad duces et principes sed ad seipsos vt fideli iugiter amicia. Virum ei acies militum nitetur ab hostibus cum in eis fidelitatis et amicitie vinculum inuolabile opinatur. Ac cum diu in acie militum dissidia oriuntur raro belli victoria expectatur. Milites quo sic se amore foueant vt honorem altrius sua putent victoria esse. Et mori milites alii pro alio se exponant. Tales fuerunt illustres milites ioab et abysai qui contra syros et armonitas bellantes sibi inuicem fideles amici subsidia prestantes hostes in fugam vertiunt. Vnde dixit ioab abysai. Esto vir fortis et pugnemus pro populo nro et pro ciuitate dei nri. Et si preualuerit adiusme tyrc eris mi in adiutorium. Si autem filii amo preualuerit adiuuabo te eo aut auxiliabor tibi sicque pugnantes omnes fugauerit. Legimus ergo qui damocles et phinias sic vocari fuerit nobiles milites ac pitagore discipuli hi inter se talem adiuxerunt amicia vt cum dyonisius rex sicilie apud siracusa constituit alterum eorum occidere vellet et eis ipse ab eo piusque peteret domum pro tempore vt ordinaret

res suas ipetrasset. Illi vadem
i securitatem p eius reditu tyrano
dare nō dubitaunt appiquiate ergo
psona die nr eo redeunte vnusqsq
sculnie rām temerariā sponsorem
dampnaunt. Ir is de amici con
stancia nichil metuē pdicabat.
Eodē nāq momento et hora a duo
nisio qstitura qui eam attepat sup
uenit. Et admiratus rex eorū aim
mortis supplicū remisit eosqz in su
per vt ipm i societate amicie et i
tm sodalis gradum recipē roga
uit. Ecce vires amicie mortis cō
tempū ignorare, vite dulcedinem
extinguē, crudelitatē māsuesce, odium
i amorē cōuertē, penā vnfino pēsare
ponere. Pythagoras dicit, q nulus cesar
amicias nō facile admisit. admis
sas cōstantissime retinuit. Scipio
affricanus dicebat nichil ē difficilius
q amicitia vsz ad extremū vite
diem pmanē. Interdū ei amicie
diminuitur contentione luxurie vel
alterius comodi cā qd adipisci vtq
nō pt. Vē amicie difficile repeiūt
i illis qui i honoribus reipublice ver
sant. vbi ei iuenies qui honorem
amici suo anponat. Liberales mi
lites ē oportet. Cum miles comoda
ppria respicit subiectos sibi tyrones
lucri iudia pmit. Cum vo milites
nec corpa ppria periculis exponere
ductores vo milites suptus et lucri
multiplicare despiciunt tunc visus hos
tibus riga vtinet. fitq sepe vt apud
eum qui multiplicauit pecuniam
neglecta victoria sibi redit auaricie
tenacitas i ruinam. Diuiti hodie
deficē viribus q diuicias attenti
habundare cupiunt. Iudicat go
miles liberalitatem hre i suis nec
auaricia ductus tenacitate lucrū
putans hostis emulus alieno ere
dives effrē suis ppim liberalitate sol
licitet vt q na belli rspuit sine
viribz et exercitis fortitudinis pecuniā
attepet. Sepe ei fit vt qd na
negat pecunia vnitas. Et ideo
suma violēcia attepandū est i
iminente belli periculo pecunie fier
exactio. Attende tibi plane tu q
nunc diuitiis sz tui alij diuanctur
intra vrbem spoliatis. Ipsis vt
ad qd tē fugies alienum. Di tu
ppris per tuos ardētes auaricia
spoliaris nūq per exteros exsti
mas diuari. Absit nō ei sua re
liqs et aliena sperans diues fit
qia go sint inter milites pt armatu
luē vt quibz dz ē qis victoria
qis sit et pda. Et ie David in
libro regum dicit. Iqua erit por
tio descendentū ad pliū et rema
nentū ad sarcinas ppt qd rema
nentū voluntas tuit erunt vt nō
solū cum milē hrent principem
sz et regni postmodū coronam
hrēt. Alexander macedo i for
simplicis militis poni indoz regis
tuitiam visitauit vt p se ipsius
statū et curiā exploraret. Cum
igit alexander a poro rege fuisz
honorifice susceptus et qsiuisset
de alex vi viribus et cōsuetudibz
nō alexādri puns ipe porus sed
antigonū alexandri militem eū
iuitauit ad mensam suam. Alexāder
vero sub antigoni noīe post cui
cūqz ferculi delacionē vasa au
rea et argentea dapifera clam
et furtim sibi vt ppria vendica
bat. Ar postq sup hys alexander
poro regi p seruitores dapiferos
accusatus fuisset post cibum alex
regi assistit et qsitus sup hys res
pondisse fert. Oro dne mi rex vt
tuis assistentes fortes milites la
teribz consuetudines z munificē
cia alexand audiant. Qd ei

factum est alexander sic ploquit²
Ali dñe rex. Audiens ego maximam
famam tui maiorē esse alexandro tam
milia q̃ expensa ad te supplex ego
antigonus confugi vt tq̃ maiori tibi
nō sibi possem assistere. Dum qz ler a
lexandri est vt omis miles post abū
basa aurea et argētea i quibz tibi ad
mensam tibaria ꝓponit² ꝓa sibi ven
dicet et asportet te nō morē eo puīne
candē consuetudinē i tua curia ser
uare decreui. Ad milites porro au
dientes eum relinquentes et alexan
drum ducem sequtes i castra munera
bus honorat vna cū rege alexandro
cōtra ipm porū regem indie veme
tē ipm occiderūt totamq̃ indiam
alexandri dicionī subegerūt. Hemīto
miles bursam tibi clausam nulla
tibi afferre victoriā vna. Munera
crede mi capiūt hoīes qz deos qz
Placatur domus iupiter ipe dans
vt mulcet aures tibi sit vnsio mollis
et cū pecunia effunditur belli negō
tia ꝓsperāt². Fortes milites esse dñt
nō tam fortitudine corpis q̃ animi
plerūq̃z etiam mlīn fortissimi robore
corpis debiles sunt aīo. Magni cor
pore fortes esse pnt. Raro vero aīo
sos esse nouimus. Mediocres vo aīosos
magis et ad bella aptos existimamus
fortes esse q° qui pantur et nō deducūt
i vinculis. Legimus ceterū ducem
tanti fuisse animi vt cū esset athenien
sium pnceps exercitus cōtra polipem
ad bellum paratus et iā ipas acies ler
cet edira vt illi victores existerent
quorū pnceps et dux exercitus cadet
bello. Hīto pegrino nō militari suscepto
i hostes se dedisse bello pripite vt sic
saltem pressus ab hostibz iteriret
Maluit quoz mori vt viueret sui
q̃ suis vnie supans dulce et decorū
esse p patria mori. Nemo sū spe magne
feliciatis p patria se offert ad morē
Mia i milite relucent. Nichilē q tam
pclarū faciat militē q̃ cū victoria
venit triumphare ꝓstratū cū possit
occidere fere pocius q̃ militis opus
esse adiuari nō morte sz victoriā
sitire. Ꝓt quod legimus q cum
Silla romanī dux exercitus esset mlt
tasq̃z victorias cōtra romanī iterio
res habuisset i tm vt primo bello
apud apuleā xvn milia parete
tandem sibi vrbe tria milia occi
disset i armis. Cruentus catulus
palam diuisse fert². Disce modo
esse miscetors cū quibz tandē victo
ri etiā vinciri suimus si armatos
i bello i pace i armis occideremus
victoriam extremā recipiemus. Hu
mani generis vindicte est et gloria
sissimū pte cū posset occidere hīc
bonus miles dux exercitus David
debellato absalone cū suo exercitu
retinuit buccina et retinuit ꝓlin
ne p sequeretur fugientem ꝓlin
sul volens pte multitudini. Mortui
ei erat ex eis xxnn⁰² milia hoīm
Per ei ioab expugnato abner prin
pe regis saul cum viris suis dum
fugientem insequit² eū sic allo
quit². Nū vsq ad intempestos tuus
mucro desecuit. Ignoras q
periculosa res desperatio sit. Vsq q°
nō dicis ꝓlio vt dimittat p sequi
tes suos. Quo audito pcl miles
ioab insonuit buccina et stetit omis
exercitus nec i sectu sui vltra isrl
nec inire tramina. Liostodes
ꝓlarū dz esse milites. Qui ei mlti
tudo ꝓli i castris morat² militū
acies semp iugiter. Nā ob id le
giones militū a romanis de diuisis
nationibz rōm vōti sūt vt qetis ꝓprīs
artificibz populares vacare pnt
Non ei pt artifex q modo artificio
i tendere et bello vacare sine i sistere
Et iō milites ꝓlin custodiat. Ipi
vo ꝓlares milicia septi artifices
sollicti insistant. Quo belli tpe
securus erit agricola ni militem

fuit vigilancia custodiente et diur-
na custodia. Sicut ei gladi regis
sunt milites sic et militibus necessa
congregant populares artifices
Dicit ei nemo sibi militat sic et
artifici nemo sibi laborat. Iusto
diant igit milites plim vt plus
gaudens pace militibus superflus
accumulet et expensas. Legim
ei q arthaxerxes p regi Darius
milia dixit. Ego custodem capitis
meci oi tpe. Clare ei debet p legi
bus milites. q regiam maiestatem
no solum armis decorat sed et
legibus opus e et armata. La
borare d nt milites vt iuste leges
diligentius observent. Qd admodu
t plus popeius refert de ligurgo
quodam nobili milite q fecit quas
da leges et q plio diuite videbat
tn etia q iuste erat aurore coz
apollinis delfici dixit fuisse.
Quiqz eas plius pt diuitia solui
vellet et ligurgo plim i ciuitate
iuramento astrinxisset q eas non
solueret donec consuluisset apolli
nem delficum ac reuisus rursum repor
taret ad cretam insulam i exilium
exiuit ibiq pene exilium egit vt
p dicte leges observarentur. Mora
q delus insula e i qua eat tepli
appellis et locus diuinacois sicut
dicit qmentator erth p primo et in
dicitur apollo delficus. Quiqz ap
piquassz morti ossa sua i mari
pci mandauit ne si forte mortua
ossa ad ciuitatem iuratam fuisset
delata estimarent se solutos ee
iuramento. Idcias aut leges qua
iuste erant et vtiles h' subscripsim
prima lex plim i obsequium principi
et principes i obsequium pli atq ad iusti
ciam i priorum et infimorum parit.
Deda amibus per symonia psiuasit
existimans laborem militie assidua

ponite

frugalitatis consuetudine facilio
rem fore. Terria qui singula no
pecunia sz compensatione mercium
iussit. Qa aurum et argentum olim malorum
lucrum scelerum mam abstulit. Qnta
administrationi reipublice per ordinem
diuisit. Regibus potestates bellorum
magistratibus iudicia et animas sanxi
nes senatum custodias legum et plio
eligendi vl creandi quos velit magistratus
permisit. Sexta feudos omis eqliter
diuisit vt equa patrimonia neminem
alius potentiorem redderet. Septima
quinari omis publice iussit ne diu
diuitie sit causa luxurie i occulto.
Octaua mulieribus nil aplius vna
veste vn toto ano permisit. Noma pue
ros pauperes no i forum sz i agrum
addum fecit vt primos anos non i
ludum aut i ioco sed i ope egerent. Decima
statuit virgines sine dote viuere
nubere. Vndecima vt vxores ligarent
et eligerentur sine pecunia. Duodecima
maximum honorem non diuitum nec
potentum sed p gradu etatis senum ee
voluit. Nulla aut lege aq i alios
ipe sanxit cum p primo conseruando
alius no fuit i ex. Tales eia
legislatores fuerunt illustres milites
machabei et filii eius vt primi et
sedi libri machabeorum mostrat hys
toria. Et hec de militibus dicta
sufficiant. Deqr.

Deqrit capitulum quintum de foro et
officio rectorum q sunt vicarii regis

Vicarii regis seu legati sunt
rectores quorum forma sit i scribi
Nam miles sup equum cum clamide
de vario et aurea capud hns i dextera
virgam extensam positus fuit. Qz
eum p sonalit rex i regno suo vbiqz
ee no pt idonea neque fuit vt auctoritas
que est i rege sicut i fonte diuinitatis
demanat ad rectores suos q vicarios
vt ipi p sonaliter regnum visitent

et regia patrem oibus subiectis di
cioni regie manifestent ¶ Ita vi
regnum quia distantia locorum diffi
detur ne nouitates in una pte regni
oriantur alia ignorante Nec fuit
ce duos regni baculos seu regis
vicarios vnum in dextera alium in sinistra
In hys duo ce iustitia pietas humi
litas pana · voluntaria paupertas
et liberalitas · Iustitia lucrat re
gis vicarii qa ipa e pclarissima
virtutum ¶ Interdum ci fit vt ppter
negligentiam ministrorum dni suppbien
do iustitia sine culpa principis ig
noratis pcertat et regna pdat
Iniustus autem minister principem
de iniustitia culpat · Qualis ci
rex talis et minister Qui igit ministri
sunt impii et impius rex putatur
Ar contra cui ministri oimode iusti
tiam custodiant iustus rex si fuit
iustus primus ab oibus opinat
Romam Propterea leges iustas ce
voluerunt vt quos delegabant
ad regimen seruando leges a libra
iustitie deuiare no posset · Item fuit
eni gnale dictum apud antiquos
nl expedire qd no erat iustum ·
Vnde narrat valerius qd cui remisellus
dicitur athenensibus qd suaret salu
berrimum consilium · Si qd intendet classem
macedonorum nc publicae conferuum
volunt sz pcent vm sapiente tui
tacite illud exponet et fiusset ei
datus arisades qd ob auditu con
silio redyt ad cionem dicens te
misceles consilium vile e mime tui
iustum aio cui iuoluet vnuisa
conio qd equum no videtur nec ex
pedire clamauit ¶ Ideo in regis
vicarius duo vigt iustitia vt pro
seruanda re publica sit eis oimoda
cura et illius voluptatem vite ppie
ponat · Hinc e exm de mirco re
gulo de quo aut tullius in libro de of
ficiis Et aug qd de ciitate dei qu
dum cum carthaginensibus bello
nauali egrasset et ab eis suparatus
ductus fiusset captiuus ab ipis
carthaginensibus missus e roma
sub iuramento redeundi pqnum oe
captiuorum vt videlicet quos roma
ni tenebant carthaginensium captiuos
dimitteret et spondebat cartha
ginenses captiuos romanos apud
se detentos liberos abire Mare qd
qo regulus roma venies mirate
senatui postulationem carthaginen
sium orauit Ar senatus rndit Ad
iqd tui sup hoc e consilium Cir
marcus regulus nego vile fore
romanis implere qd carthagi
nensium postulat Eo qd iuuenis et
indocti bello aut senectute qfracti
quorum vnus sum ego quos cartha
ginensium de ipis romis detinet · Fo
tes aut et prudentes et bonos
duces cognoui quos de carthagi
nensibus detinetis Qui a pcipius
detinetur et amicus redire maluit
qm fidem hosti datam falsare no
ignorans redire ad crudelissimum
hostem et ad exasita supplicia pfi
cisci meliusqz iusiurandum seruare
detrecuit ¶ Legitur qd quidam ex
romis qi erat in captiuitate ham
bali iurauit de reditu si redemp
tionis pcium no daret pmissum
seruaret Qui domum redyisset
dixit qd se fallaci reditu in cast
iureiurando absoluisse Id vt ino
uit Emilius senatus qd sui resuit
eum comprehendum et custodibus pub
licis datis ad hamballem reducen
dum · Vnde refert valerius in libro vno
de tanullo duce romanorum qd cui fa
liscos obsidet qdam qui docebat
nobilium liberos eos turpi arte decept

nāq; quia sua videbat pcellere
illos pueros aū urbem exercendi
ludi gra a muris paulatim elon
gando exthens demū ad castra
romanū blandis sermonib; pduxit
et ad camillū p ducens scelesto
facinori scelestiorem sermonem
adiuxit asserens se falliscos i
romanoz manū tradidisse dat;
pueris quorū pres i prate urbe
haberent. Que cum camillus
audiuit ait nō ad silitudinem
iquit tui nr ppli nec ducē scelest;
ipe cum scelesto munē veisti. Iuē
nobis belli sicut et pacis iura insta
q nō mutū q fortiū seruare de
cernimus. Arma quoz hēmus
nō adiusus eam erate. Iu ecā
captis urbibus pnt; sz adiusus
armatos et ipos falliscos. Iu es
ign m i te fuit nono scelē vicisti
Ego romanus eos arte et virtu
te vincā nō so m aut sprenit
p fidiam ingri sz cōsuit vt pueri
pditorem post tīgum maib; liga
tis ad pentes reducerent. Qua
iustitia animi eozū bnficio magis
q armis victi senatui cōtrarū vōto
tanta mūcio ciuiū ais est iuecta
vt mortē feralē deposito et hostili
pacem peteret et portas aperiret
Narrat florentinus q medicus
pirri nocte ad fabricium venit
pmittens se pirrum ocisurum
veneno si aliquid ei dat. Quem
fabricius vincti reduci fecit ad
pirrū dnm suū pirroq; omnia
dicuisit q medicus cōt ei caput
spo spondeat. Iuē rex pirrus
admiratus eum dixisse ferunt
illis ille fabricius est qui difficilius
a legalitate sua quam sol a suo
cursu auti pt. Di go ignari legis
dine tales fuerit i opib; iustitie
et cupiditate fame et amore pīe
quales hodie debēt ee xpiani i
opibus iustitie diuine. Dz heu
hodie lumbardos bella vindicq;
pmuit aiz nō tm arma missilia
et iacula ferunt sz pditiones
dolositates fraudulencie artinie
sucrescunt. Hostes q; pstermunt
nulla lex nulla fidelitas nulla
iuramēta nulla pacta custodiunt
homines et vasalli contra suos
duos insurgit dina naturalia
fugiēte q; ut libtas donari et
bilissimorū ciuiū seruū effecti dnos
naturales pdidisse suspirat. Pie
tatem eos hīre decet que ad oia
valet. pietas aut duo ē sz i
effū et i affū. Est aut pietas
i affū per cōpassione. In effū
p remissione p largitione et per
condescensioz. Pietas aut est ex
benigne mētis dulcedine gtu oib;
auxiliatrix affectu. Defert valeri
libro pmo q nobilis sanguis mu
lierem pcūr aū tribunal suū ex
pitali crimine damptā i carcere
necandam tdidit. Ipe aut q car
ceris custodie pcerat mia mortis
nō eam primus strangulaūt aditū
q; dedit filie sz diligēt excussit
ne quid mri portare posset furiū
exqnmas vt fame piret. Pluib;
aut trisacti diebus secū ille gens
quid na cet q tā diu cōseruaret
curiosiq obseruas aiadūtur filia
extracto vbere fame mris lactis
sui subsidio releuatem q tam ad
mirabilis spectaculi nouitas ad
iudices plata i missioz pene mu
lieri ipetrauit. Quod ei nō pe
netrat aut nō cogit mandita
nouitas et pietas. Quod eni
tam i vsitatum et iauditū q; mres
filie vberibus alitam putaret
hoc cōt i; nam credierem ee

Frm̃ n̄ pnces diligēt ppa nē lex cēt
Rex apū vt dicit seneca omnino
sine aculeo ē voluit ei nā ner
feuū ēē ner vlcionem experere
aculeum detraxit et nām eius
ī armē reliquit Ex m̄ hor mag
nis regibus cunctis q̄ potēs in
gens vt pudeat ab exiguis animā
libus nō trahē mores Refert valer
libro 6o q̄ marcius marcellus cap
tis ab eo syracusanis cū eēt ī cur
ru constitutus opulentissime vrbis
et afflictorum fortunam ex alto
cernēt crinem lugubre cohibere nō
potuit Refert idem valerius de
pietate pompeyez regē germanie
qui cōtra ppl̄m romanoz mlta
bella gesserat victum ī cōspectu
suo supplicem iacē nō ē passus sz
benignus vbis vtcatum diadema
quod abiecerat repōnī iussit capiti
et ī pstine fortune hīnū restituit
eque iudicans pulchrū ēē et vicē
regem et pcē Consilē dicit valer
de quodā cōsule paulo nōie q̄ cum
quēdam captiuū ad se duci audisset
obtruncari ei et illū volētem ad ge
nua sua prōnbē a tra cū leuauit
et ad spem hortat ipm ī cōsistorio
sēnū sedē fecit nc indigm̄ eum
honore mense iudicauit dicens
Nam si egregiū est nō ēē hostes
inimicis nris laudale est miserē
felicem sibi ēē et benignos Cesar
audita morte catholonis emuli su
dixit se eius glē iūdē et illius
glorie non iūdisse patrimonium
suū liberis suis īcolume īseruā
uit. Sic ei virgilius īstruit pn
cipes ppl̄m regere libro 6o Et
cantat Hugo de cōtate dei li. 4o
Tu regere ī pio ppl̄e romane me
mēto. Hec tibi erunt artes potisq̄
īponere mores pcē subiectis et de
bellare superbos Et alibi Dis pig
ad penas pnceps ad pmia velox
Nichil reddit pnceps ar cōtū
uatrices magis caros sicut affa
bilis et gta cōtū cōuisacio q̄ cū ra
dice benignitē pietatis q̄z exoit
Nam legit de ~~mirano~~ q̄ cū eum tymo
arguēret amici q̄ī ōibus vltra
quā impatorem decet esse mimis
adescendēt Vndit se velle ēē
talem īpatorem quale quisq̄ p
uatus optaret De alexandro
refert valerius q̄ cum ī tempestā
te ducēt exercitū chilicē cōfractū
senio frigore obstupefactū respexit
ipe sedens ī sede sublimi et appī
quans ei statim descendit et ma
nibus suis ipm in sedem suam
posuit id eum salutare futurū
dixit q̄ apud ysas pīmū fuit ī
regia solium occupasset. quid ho
mīū si sub eodem duce militare
anhelabant milites cum milites
īcolumitas ppe fastigio i dūgni
tate carioz erat. Humiles ēē de
bent dēē to ei maioz ē humilitate
ī ōibus. Refert valerius magn
libro vno q̄ publicē valer adeo
semp plebem dilexit vt merito
publicola cognōiaret id ēdes
suas ī medio foro exēntes diruī
fecit q̄z nimis excelse sup ceteras
appebant. quēmēdūz enī domus
inferior tanto gloria superior
existit Deo pauper mortuus ē
vt sumpto funeri nō potuit sepe
liri debent sic ēē humiles vt offi
cius redant atq̄ alius honorē com
tent hoc ei est regnū nolle regīre
cū possis. Idem valerius libro 2o
Quum fabius maximus a se et
patre et auo et pauo maoribusq̄z
suis sepe consulatū gessū adadi
tēret cū ppl̄o constant egit q̄ m̄
potuit vt vacatioz huius honoris

fabei genu tradet nō quidē de vin
tibus filij diffidens Erat ei illustre
sed ne maximū honorē vl' im
perū i vna familia cōtinuare
Quid hac moderatione valen
tius qua cū prīs effēs q̄ potissi
mi hūtur superauit ¶ Idem fabius
cū a maioribus totius senatus
et cōsensu pferretur et ille se
excusaret q̄ p̄ senectute non bē
videt ¶ Instantibus cunctis inquit
alium nobis quere ad quē honorē
trāsferatis nā si me eū gerere
cogentis nr̄ eo mores vros ferre
ner meū iperū pati potuisse.
Miser quidam fuit publius ignoran
tia quē ferunt sibi t̄ditū dya
dema pus q̄ capiti iponet reverēti
diu considerasse et divisse O
coronā nobilem magis q̄ felic
tem si q̄s petitus q̄ mlīus solli
citudinibus periculis sit referta q̄ g
noscit nec hinc quidē iacētē tollē
vellet post gliam indiam sequ
meminerit q̄ clarior eris co
magis amitū atq̄ sollicitū te ēē
oportet ¶ Legimus et iosephus rec
tat ¶ q̄ cū amici tyberij cesaris eū
culparēt ¶ Q. p̄sides plurimarum
nimio tpe i officijs occupatos ab
officijs nō amouēt. Et rndit
fatemur inquit hoc dēre fieri si
reipublice et subiectis populis
expediret Nemini me inquit vidis
se hoīem plenū vlceribus musis
cīnatū Cui cū ego cōparares ac
repto flabello muscas depellem
Qui rndit Cur muscas plenas
mō sanguīe meo repellas et fa
melicas aduenire pmittis. In
duplum mi cruciatū pbes et au
ges vīm subuenire existimas.
Vdes ei aculeū famelice muscē
tibe replē acriorē duplo ēē du
bitat nisi is qui nō corpus carneū
sz lapideū hīre se pbat. Dic et
ego aut tyberius dū i officijs p̄
sides p̄mitto regnāt quos scio
ditatos ne eis amotis alij peni
nia datur i officijs substituti re
licta iustitia aspicent ad muneā
sintq̄ populis i exactionibus gra
uiores. Vespasianus tāte humi
litatis fuit vt nerone mortuo vi
tellio imperij captō t̄pis a rō
nis tribuno acclamantibus legio
nibus vespasianū dignū iperio et
marciano duce cū diuissime re
phendente tandem vix coactus
consensit Nemīo laudabilius
ēē te coactū iperū assumere q̄
vltro te honori offerre. Hic hu
milis ille vicinus dauid ioab fi
lius darine dum tiratem filioz
amon obsidet videns q̄ capienda
ēet ciuitas sr̄pisit dauid vt veniret
ad obsidione vt cū capta ēet ci
uitas nō sibi sz ipi dauid victoria
assribetur. Pana dēt ēē i eis
siue i pressione iniuriarū i vbis
siue penarū i corporibus siue i re
missione culparum siue i modera
tione disciplinarū i correctionibus. De
pana alexandri d̄ q̄ cū antigo
nus ei diuisset q̄ ei nō cōpetēt
regnāt maxīe si eras ipius con
siderare eo q̄ nō erubescebat i
corpe suo diuitiis voluptatis et
luxurie Et ideo cū indignū ēgito
dicebat panēt diuitū repheniō
tulit nichilq̄ q̄ pt̄ se corrigere
et bonos mores et honestos assu
mē dixit ¶ Eodē o narrat de pa
rentia iulij cesaris cū ei calium
ēet et hoc grauissime ferret et
capillos defluentes a cerunce ad
frontem reuocaret mulier et q̄-

regnūe

dicente fanlus ē te cesar calnū
non cē q̄ me ī rōne exerti tum
de q̄ q̄ egisse ī mēte paēter
tulit Cum ergo pily cesais q̄ dā
eius matrnam origine despicēt
et paucisīū eum vōret videndo
ptulit ns Quid melius est
mas an q̄ nobilitas ī me incipiat
an ī te desinat Cum eidē milio
cesari alius dicēt Q̄ tyrāne
pariēt rndit ns. Di cēm nō
dicēs. De tyrione affirmano
qui fuit bellicosissimus narrat
q̄ ri quidam eū dicēt vilem
militē cē sub armis at eū parū
pugnātem vocēt pariēt rndit
dicens Impatorē me gemit
mater mea nō pugnatorem
De vespasiano dicit q̄ ri quida
ei dicēt lupū posse mutare pili
nō aīm pm aut neutrū mutare
posse eo q̄ pernime cēt rapidus
nec auaricia minuēt pressus
erans sic rndit hns omib⁹ ursi
debem q̄ nobis dare à correcione
et pena ī mibus De anigono
rege narrat seneca q̄ ri audisse
aliquos male existimare at oblo q̄
de eo ita q̄ ir dicē⁹ et audiētes
cēt solus paries medius sui sola
cortina illū leuiē admonuit ns cp
q̄ p̄sona alnus discedite hic ne
rex audiat audit eū vos ipa cor
tina Paricētes dnt cē circa pe
nas nam refert valerius de ana
carso q̄ ri tyrannus eū torqri
fecisset et ampiū os lingue rōmi
nareē Non est ī q̄ hec ps corpis
mei tue dictionis Et ī dēnb⁹
cam abscidit at q̄ minutatam
ī faciem tyrāni expuit Magni
ai est mire et expectabilis nl
oīno oblivisci ri iurias. Pacīaz
habeat circa correctioēs facien

das Refert valerius q̄ archi
ta tarentinus qui fuit mgri
platonis cū vidisset agros suos
negligencia villici destructos
air. Disrepisses a me supplicii
ri tibi cēm irat q̄ valuit enim
ipm ī ipūtum dimittere q̄ ppt
iram plus iusto graui punire
Refert idem valerius de platone
q̄ cum adiusis delicti servi sui
vehemēter exarsisset Depe sippo
ne pori sui ex sorore mandauit
modum correctionis deforme sibi
existimans si ai adiusio sua rep
hensione mereret de eodē dicit
q̄ ri servo suo irascēt iussit ea
tunica deponē scapulas q̄z vbe
ribus pbē sua manu ipe cesar q̄
postq̄ aut ī cellerit se irasci ma
nu suspesam detinebat sicut sus
tulerat et stabat prunedo silis
Interrogatus aut ab amico q̄ sup
neit q̄ agēt rndit Exigo penas
ab homīe iracūdus s. exīs ri at
seruulū istū vbcibus obiurga
Iram ego irascor ppt q̄d cedere
nolo nam irat q̄ plus faciam
q̄ oportet Ad d fana q̄o ne sit
servus iste ī sui pnīte q̄ ī sua nō
est qualis sum e⁹ et oblitus ser
uii quē potius castigaret incēt
s. scipm abstulit q̄z sibipi ptātem
ī servo Et id air Seneca Nichil
tibi licēt cū irascēris et hoc iō
q̄z tibi nō irasceris oīa vis licē
Di vicē iram nō potes te illa in
piet vincē Spauptas voluntaria
adeo ī antiquis fuit pnicipibus
vt magis fama q̄ pecunia dim
tes cē affectarēt. Narrat valeri
libro tertio q̄ ri scipio attissaret
pecunia apud senatū rndit Cū
totam affricam pran vice subiec

terri nichil ex ea qd meū dicetur
ꝑter cognomen retinuisse fuit ei
dictus scipio affricanus eo q affri-
cam devicerit Non me iq̄ affricā
neqz frēm meū asiatice divitie
et gaze auaros reddiderūt. nam
vtrq̄z urbem magis inuidia noīs q̄
pecunia locuples est Narrat de
arthagagla rege qui dicebat q̄
auro trāq̄ fictilibus trāq̄ auro vte
dum cēt. longe ei melius et ꝑstan
tius ē moribus fulgere q̄ rebz. fert
enim eudem regē i fictilibz vasis
renasse Cū reverēbz tam rndit
Ego sum rex tarlic singulo fu greite
re natus fortunaqz reuereri
hēo qua duces repente exmi a
ꝑgenitore meo et ꝑ greitos domo
Considerans ei ortū suū hum
lem fictilibz vtebat vtensilibz
hus aut voluptate pauperis cū
fuit quia vilitate reipublice inte
debat et nō sua Et iō aug aut
Qui prudēt attendunt plus do
lent paupt q̄ opulēta pertisse
romana. In illa ei sez paupta
te mores integritas seruabatur
ꝑ hanc. s. opulentiam nō muros
urbis sed mētes hoīm diraneq
ytia oim hostē peior corrupit.
liberales esse oz vt plin munē
alleuient a labore labor ei portā
melius cū respiciūt vētres suos
recognitione bnficiorū atqz
sua pnia assistendo supportāt
Legimus q titus vespasiani filius
adeo liberalis fuit q oibus aut
dabat aut pmittebat Cūqz a
suis carioribus q sitis cēt quare
plus pmittēt q̄ posset dare Fuit
q̄ neminē decēt a facie pincipis
tristē discedē Et cū quada die
nichil dedisset aut spospondisset
ait suis O amici hodiernū die

et fictilibz

perdidi cū nichil hodie bonū fecim
Legimus de iulio cesare q̄ nūq̄
militibus suis dixit ire sed vem
te dicens q̄ labor cū duce pna
patus videt militibus mior.
Ōn de eodē iulio cesare legimus
i libro de nugis phorum q̄ cum
veteranus quida pcitaretur
coram iudicibus vōuit cesarem
vt se in publico adunaret Cū
cesar dedit bonū aduocatum
et ille ait O cesar te pcitate
i libello asiatico nō vicarium
q̄ssum sed ꝑ te ipē pugnū detexit
qz cicatrices vulnerū q̄ i suspe
perat Cū rubuitqz cesar et veit
ad vocandū vebat ei nō tq̄
superbus tm sed et ignarus videi
q̄ idem iulius cesar ait Cū
nō laboat vt militibz gratius
sit milites nesciūt armare.

Equit. incipit z q tractatus
de formis scrakorū popularium
id est vinice

Tractatus tricus de formis
et officiis ꝑplariū Capm
pm de agricultura Capitulū
zm de opibz fabroꝝ Capm zm
de lanificio Capm 4m de mercato
ribus et campsoribz Capm 5m
de medico et pigmentarius Capm
sextū de tabnarius Capm 7m
de civitatis custodibus officiis a
miribus et pedagiarius Capm
8m de pdigis ribaldis lusoribz.

Capitulū pmū de agricultura

Populariū formas et
officia pstrūgēres. Inci
piemus a pmo ꝑplari i acie po
sito dextere regis que an der
terū rochū pomm qz ad regū
vicariū per huc oportz ton rēg

no neq̃ ad victū pūdē. Et hūc
ī nrō ope agricolam vōm. fuit
aut sic vōmus patus. nā fuit ī
humana specie fēis hūs ī ma
mi dextera ligonem quo terra
fodiūr. In sinistra huīt virgā
qua aīalia et armenta dirigūt.
In corrigia seu cingulo huīt fal
cem seu sarculum quo orti seu
vinee putāt. et ex eis supflua
pscindunt. ad hec ēi tria oīa agri
cultura reducūtur. Cultorem
terre primū legimus fuisse cayn
ade primogenitū. Nec aut fuit
hoīem tīe culture insistere. Ac
qua tria est mr oīm quia ex ea
ānis formacōēs sumpsimus
ūctū. et illam hēbimus ī fine vite
domicilū. debūt nobis vnicūq̃
nrō labore reddē nutimētū. dz
qo agricola deū timē et cognoscē
legaliter hīc. morte cōtempnere
et labori insistere. Cognoscere
deum ēē nrē ē vt a quo bona
tpalia recipit quibz vita sibi dōta
sustentet. ei gratiarū actio fiat
decimas rerū deo offerat. et
gratq̃ melora ne velidalr rayn
respiat. Aut qui decimam prem
ppt deum tribuere teneatur sibi
omnia ingruere tēpestate aut hos
tium guerra suborta tollantur
nempe qui p eo qd hē ingtis ē
homo deo cum ppie vtum suoq̃
consilio aut industrie tpalia mlti
plicari assūrit dei disponēte in
dico omnia tollūt. ingrato dignū
est ei vt homo q ī habundāte
fortuna deū non nouerat vl
sic saltem adusante fortuna re
quirat. Legimus dauid regem
dum sibi fortuna arrisit adul
terium et homicidium pertrasse fu
gientem vo saul adusante sibi for
tuna ī vtutibz et dei amore mā
sisse. Legimus plm iudaicū fame
licum ac sitientem deū ī deserto
intrasse pānibus ī crassatū aure
et carnibus estuantem an vin
culum ī ceptis saltasse lupibus
Cū go vacuus deū cognouerat
plenus ydola fabricatur. Lega
lem oz ēē agricolam vt ei dns
eius sibi nichil retinuerit. Ille do
mini psona gerat. Curet go sol
licitū aliena ps sua nam maiorū
et nobiliū vita est ī manibus la
borāntū. Dic ei artes sūt disposi
te vt nulla sibi sufficat sz sua
alys cōunicando tūc valeat.
Sepe ei fit vt agricola ribetur
grossioribus et dno suo subtilio
ra reportet. Refert libro sexto
valerius q anthonius oratorū cla
rissimus cū accusaret de ī cestu
et dum eā vēlaret accusatores pro
ducerent seruū eius terrarū
suarū cultorem et testē eo q dū
anthonius esset ad stuprū. Ille
reportasset lucrā et ex hoc anthōius
vehemēter q fundēt. ac apud se
sollicitaret. Pompeius noīe an
thonij agrorū cultor 1e vlto
hortatus ē eū vt se iudicibz tor
quendū tradēt affirmās n̄m ex
eo vm exiturū qd cām illius possz
offendē ita pluribz verberibz lace
ratus. aculeo ī positus candē
tibz etiā latīus vsq̃oz vim ac
cusacōis cūstodita rei salute sub
iit puru et forte gēs spm pom
pionis noīe ī clusium. fuit quidā
pompion noīe q seruū noīe rhe
mū huīt. Hic fuit admirabilis
fidei nā cū apud penapiū psiptū
venirēt milites ad ocīdē dū them
ipius seruus ne cognoscēt immu
tauit cū eo vestem pmutauit et
cū eo amulū seqz ī cubiculū lenīqz
recepit et vt penapionē se ocīdi
passus est. Dz quid pleiqz hoīm
stulti seruiles vestes fugiunt

seruiles actus mocesq; nō fugiunt
Vis sapiens liber est et omis
stultus seruus Omis est ai de
bilitas et humilis fractuq; timidi
tas seruitus est Mortē timere
nō debet Vn valerius. Vitam
diligē mortē nō timē precepit Ridi
culum ē timerē ad mortē tedio vite
vir fortis et sapiens nō debet
fugere e vita sed exire Vn poeta
Quid q; liquidem q; quirq; coplectit
aer. Quirq; alit telus q; q; mais
equora vnit Quid fluuij vol
uunt q; nutrit paludes Cuncta
tuis pariter redeunt aialia regnis
Lunaris subiecta globo q; separans
aurae Ambit et etiams mortalia
separat astris. Sub tua purpurei
vement vestigia reges. Deposito
luxu turba cū paupe mixtū Dia
mors equat versificator. Forma
genus mores sapia res et honores
Morte ruunt subita sola manent
merita Labori insistant vt vitet
otia laborantem agricola oportet
primū de fructibus colligere Vna tm la
bori insistat vt sanus regescat
diebus Vn tybulus sibillinus
luce clara regescat humq; regescat
arator Et graue suspenso vo
me resset opus. Doluere vinula
nugis nec ad presepia ducat Plena
coronato vertice stare boues.
Nos nubet omē proul sil et disce
dat ab aris Cui tulit hesterna gran
dia nocte venus Ad agricolam
pertinet animalia et armenta nu
trire et ō vgam digat vt du
cat ad pascua et reducat primus
hō pastor fuit abel q; iustus fuit
et meliora deo ī sacrificia obtu
lit. Dicit m decet sequi nō solū
arte sed moribus et virtutibus Et
memento q; ille nō pt ēē abel quē
cayn malina exercet Ad agricō
lam pertinet tolere arbores et ī se
rere plantare vineas et putare
hoc primo fecit noe Ma refert
josephus ī libro de causis rerū
naturaliū q; noe primo inuenit
vineam siluestre ī labustria
q; a labro maris sic ē dicta q;
ē amara et accepit quadrup
genus sanguinis. s. leonis agni
et porci et simie. et de hoc
sanguine admixta tria fecit fi
mū et ad radicem cuiuslibet vitis
posuit vt amaritudine
vitis repulsa dulcoratū fructū
redderet Iuq; de vino eius bibis
set iebriatus ē et nudatus in
tabernaculo q; a filio suo minore
cham sz dignitate derisus est
Ac cum sobrius factus esset con
gregatisq; filius eius nam vi
nec omdit dicens Io se sang
uinem deorū aialium apposuisse
vt discerent homines quiz post vinū
fit leones p iram. quiz agnos
sine mente p verecundia. quiz
porcos post luxuria. quiz simia
post curiositatem p sumptam.
Nam simia q; q; videt fit cona
tur et destruere sic et multi cū
sunt sobrij contenti sub propriis
officiis Ebrij vo circa aliena
officia se occupat et cū seruire
se credunt deseruire nosciunt Va
lerius dicit q; vinū vsus olim
romanis femis ignotus fuit
ne. s. ī aliquod dedecus p labe
retur Vnde q; Vina parant
animos facunt qz colloquiis apros
Vina fugit subito multoq;
diluit mero. Dic venit risus
tuū pauper cornua sumit Tuū
dolor et curas rugasq; frontis
abit Et hr de agricola et opa

rio et dicta suffinat. De
Deqnt ra m. 2m de opeibz fabrorū

Albrum sic formatū tēm q
quē aīm militem i dextera
regis sitiatū dicamus. Et merito
qz milites indiget hīe frena et cal
caria et sellas que oīa per fabrū
explentur. Nam frūs fuit i forma
humana hīs i manu dextera malleū
et dolabrum i leua et cementarij
trullam i cingulo. Ad huc reducī
omē artifices vt suū fabri ferarij
artifices monetā exponētes nau
clei et lignorū resores. Cementarij
domos muros ac turros edificā
tes p̄ im signātur i malleo 1 in
dolabro quo ligna planāt. 2 in
trulla quā cementū ir̄ laterces opo
nt. In oībus hys dz eē fidelitas
sapia et fortitudo. Fideles eos eē et
legales ē notē. Extra nāz eis qmit
titur nō so m metalla sz et nau
gantibz humana corpa pecuia fabri
qmitt corpa cementarijs lignorūz
resoribus vt i eoz edificat hoīes
domibz et frigoribz pregātur. Cum
corpibz aīe sub umbra nauclerij i
periculis securātur. Ea ppt fideles
existant quibz tot et tanta qmittī
Et q dz vsus. Qui fidem perdit
nichil vltra pdere pt. Non aut hī
tam loquēdi cu credi nō pt. Fides
aut est sanctissi m pectoris bonum
nulla mentate ad fallendū cogitur
nullo pmio corrūpit. Refert valeri
q fabius recepat captiuos romoz
ab hannibale ītr̄posita nūmoz pactio
ne. Qui cū a senatu nō pstarentur
misso i vrbem filio fiduciū qd vnicū
possidebat vendidit et pecū primus
hanibali mauit seipm ponere primo
quis q̄ pata fide iopē eē noluit
Dūma amentia est i eoz fide spē
hīe quoz psidia tociens decepti
sis. Et cum fortuna stat cadit qz
fides. Hi artifices sūmo ope vtles
sūt mūdo. Ecce ecū dēmus q ea
q i tūris cognūt ad opus humanū
tāri hoīes aut hoīm cū gratos
fuisse vt ipi ītr se alys aly pdesse
possēt. In hoc debem q nam ducē
sequi et ges vtilitates afferre in
medū primū ei fundamētū iustice
est vt ne alti nocat deinde vt qmq
vtilitatē seruat. Wq Nam tria
res agitur paries cū proximo ardet
Et neglecta solent incendia sumē
tes. Nichil hī fortuna magis
q vt possit negz nā melius q vt
velit seruare q plurimos. Sapien
tes eos eē oportet vt sibi iuicē
nō iudicant vt nullus de alio sus
picione inducat. Naz nam hoīs
deus hanc eē voluit vt duarū
rerū cupidus et appetēs eet sz
religoīs et sapie dz hoīes ideo
fallunt qz aut religionē suspi
cunt obmissa sapia aut sapiam
religione pmissa. Qui alīm sine
alto vē eē non possit. Altm sine
altero appetēn ab vtroq deficit
Sapientes ei nichil qd penitē possit
pium est facere nichil iucundū sz
splendide gerant et ordinātē dispo
nē oiaqz honeste iudicū nō eē. Si
nulli iudicis maior eris. Qui
ei iuidet ē mōz. Invidia sicde
ē dolor ex alienis qmodis nulli q
iudet vir bonitate pditus. Invidi q
hic loqtur filioz seges ē alienis
semp i agris vicinū qz pecuē q tu
dus uber hī. Suspicione careat
ne veificet i eis qd dicit seneca
hoc hī oīs affectus vt qua re in
sanit i eade pūt omis fiere. Cyro
nisius tirānus adeo suspi
ciosus fuit et metuolosus sciens
se ab omibus habiri odio q sub
mors annis i eorū locū ferocissi
mos barbaros qbz vice sue custo
diam qmittēr substituit et ecū
tonsorū metu filias suas tonde
docuit quibz ecā adultis nō ē au
sus ferrū qmittē sz candentium

a cauma
nbus

gladiū et nimiū piramidēz barbam
sibi et capillum adimerēt adhibuit
Nec se seruiorē adhibuit. Filiabz
vt prēm lōn qz qsi cast̄ lata fossa
foras cinxit i qua se ligneo ponte
recipiebat fores qz tabulis exinse
cus et custodibz et clausura diligēt
obseruabat ppt cui suspiciones
sue mām plō cū vidisset dictum
dyonisium nolle regē sic cum
spectū custodibz ei publica voce dixit
Sed tam iqui mali fuisti vt a
tā causa mlīe nrē nrē hēas custo
diri. Fores ei debent maxīe qui
naufragioī insistūt de ei timidi
existerēt tōrem alys ipsis et
pericula nesciētibz ītuerēt. Sicqz
fieret vt oībus timētibz desis
aīmis a labore cessantibz desperā
rent. Nauē ei procellosa tempestas
cito absorberet cū deficere gub
natore aīo cōsilio qz pdiū ceteros
suo q missos regimen tōr īuoluēt
dit q. i eis fortitudo aī q ē con
siderata periculorū ppressione timē
ei gubnatione nō deret et si con
tingat pericula spem tū salutis
retēis quātūcūz pt pmittat. Magni
ei aīmi ē magno aīo pericula sustī
nē. Et hec dicta de officiis fabroz
sufficiant. Deqtur

Deqtur tertiū capitulū de lanifici
bz norīs et alys populaibz

Tertiū populare sic describimus
quē an alphabū dextrū situa
tū diremus et tēm qz ir hos de
quibz loqmur sepe lites et cōten
ciones oriūtur. quas nrē est per
alphabū tāq̄ indice tīnāri et per
notariū aīs ipm sedentē i auten
ticis scripturis pōni hit aut sic
formatur. Nam homo ē hūs i
manu sua dextera forcipes in
sinistra gladiū magnū et latum
i coz regia pugillarē et pēnatolū
et sup aurem dextera calamū

ad scribendū. Horū officia sunt
instrumēta per q cōtractus fuit
i auctēticis scripturis ponē. Iudi
cibz assistere q dempnaciōēs rec
tare que sigūt pugillarū et ipē
i auris pōitur calamū. Alij hūt
pānos īndē et cōsuē tondē et tole
rare eos qz trēē barbāq radere
q omia repūtāt forcipes. Qui tel
lus sue gladius ēpsentat cerdones
coriarios. corīorū cōfectores
pellipanos macellarios seu boca
rios ātalū ēmsores hy omīs pre
dicti lanifices appellant. quia aut
notarij aut pellipanij aut coriā
et pellem ipam opantur. aut la
nam ipam aut pilos considerāt
vt fiūt pānos īndentes q suē
coloratēs textores barbarij pā
norū consores aut carnes ipas
vt macellarij et ātalū ēmsores
ad has pinēt artes qbz sūt dedi
ti diligēt et fidelit exercere. In
hys propīe dz ēē socialis aīcicia
honestus continēcia et vborū ueri
tas. Norij reipubē mlīū vtiles
caueāt ne sibi appēt q gitanis sī
Nam hy si boni fuerint p optimis
reputabūt. Si mali fuīt reipubli
ce fuīt pessimi. Cū ei p eos cause
et actiones sub iudice et assessore
scribāt mlīa. In eis si veritas et
legalitas fuit magna gitanorū
iuum vtilitas emergit. Caueāt
ipi cōscienciam ne forma cōtractū
vitient qz illi ad emendā tenēt
cū sub dolo insipto mētis sunt
Statuta cuiusq; tota die plegāt
atq; sicet et cōsideret et si cōt
deum et iura ea ēē cōfecta noue
rint ppl'm et rectores allicant
ad mutandum. Iuris ei nō hūt vin
culū qd cōtra fidem et bonos mōēs
fauxīū est. Sed heu hodie q plā
de re publica nouerē bona agere

p̄missō dei timore īfirmos et in
scios populares se ducit ad con
iuraciones et ad īepta collegia
attrahūt et vecientes ī vnū sedi
ciones ī ciuitate potius q̄ cordium
federa nutriūt Nullum eī hodie
lumbardis est tm̄ notum collegiū
q̄ tn̄ notorū ī quibz inceitur dis
cordia voluntatū vt ī ciuitas
pace gaudeat ad concordiā et ami
ciciam se hortetur. De qua dicit
Julius q̄ amicicia ē voluntas erga
aliquē bonarū rerū illius cā quē
diligit cū pari voluntate q̄ oībus
rebus p̄ponenda est Nichil enī tā
nē aptū tam quemens ad res
p̄speras vl' adūsas q̄ amicia Quāta
quia sit vis ex hoc itelligi potest
q̄ ex īfinita q̄tte humani societate
quā conciliaīt ipa nā ita contrta
est et adducta ī angustū vt eis
amor iter duos vl' iter paucos
concil'etur quod p̄t eē vita vilis
q̄ non amici mutua beniuolencia
q̄quiescit. Quid eī est dulcius
q̄ hr̄e amicū quo audeas loqui
sicut tecū Omn hec amicia quīz fū
datur sup bonum delctabile et hc
ē amicicia iuuentutis vbi regnat
calor q̄ ē delc̄acioīs p̄ncipiū Alia
fundatur sup bonū honestū et hec
ē amicicia v̄tuosi. Vnde tullius Amicus
nō tribuē q̄ r̄ōe securtē possis et
tribuē q̄ nō sit equū q̄ officiū ami
cicie est honoēs et voluptates et
cetā huiōi q̄ videt̄ eē vtilia nunq̄
amicicie anponenda sūt. At neqz cōt
rē pub̄lica vt cōt iusiurādum aut
contra fidem amicicīa vir bonus
faciet. Si oīa facienda sūt que
amici volūt nō amicie sed
coniuraciōēs putāde sūt Cum
ad qd̄ vtile vide̅ ī amicia cū eo q̄d
ē honestū nō cpatir. iacet huiū
tis spenes. vacillat honestas. hec
igitur lex ī amicicia seruet̄ vt
neqz rogemus res turpes neqz rogati

faciamus Turpis excusacio et
minime accipienda est si q̄s contra
rem publicā amici se fecisse q̄la
Refert valerius q̄ cū quidā rusillus
noīe amico suo quidā iniuste roga
ti resisteret Ideo qz cū ī indignacione dicet
Ad q̄ m̄ est amicicia tua si q̄
rogo nō facis Rūt p̄mo q̄ michi
tua si p̄t te q̄ ihonestū facturus
sim Vnde Alter ego nisi sis non
es in verus amicus. Ut m̄ sis vt
ego nō eris alt̄ ego Alia fundat̄
sup bonū vtile q̄ tam diu durat
q̄ diu vtilitas durat. Vn̄ varro
ī suo dicit q̄ amicie diuitū sūt
palee cū grana Vis amicū expiri ca
lamitosus esto Dixit seneca de q̄busdā
q̄ ipatorē nerone seq̄batur michel
minus sequnt̄ cadauera lupi : Id
dicta sequit̄ ista turba nō homi
Julius refert q̄ tarquinius supbus
q̄ nepos ex sorore brutus noīe
de roma expulit dū exulaeret dixit
nunc p̄mū itellexisse se q̄s fidos
huisset amicos quos ifidos cum
iā vteris grām referre posset
Nam vtilitatis cā assumptus ē tam
diu placebit q̄ diu vtilis erit Et
qn̄ amici fugiūt inde p̄batur. ne
gociacio est ista nō amicicia que
ad cōmodū accedit. Ouidius ī suo
Turpe q̄dē dcā sz si nō vā fatem̄ Vsq
Vulgus amicicias vtilitate p̄bat
Vix duo tres ve michi tot supestis
amici Cetā fortune nō mea tur
ba fuit. Dū felix fuis mltos
nūabis amicos. Tpa si fuerint
nubila solus eris Tpe felici nūc
cognoscuntur amici. Sorte patz
misera q̄ sit dilc̄ō vera. Amici
cia q̄ si īfcimus ad fructū nrm̄
et nō ad illius cōmodū quē diligimus
nō ē amicicia sz mercatura q̄dam
vtilitatū suarū Vnde Illud amicē Vsq
quoddā venerabile nomē. Constat
et ī questu pro meretrice sedet

Vsus

Prata et arua et pecudes hominē diligunt quia ex eis fructus rapiunt. Homō autē rarissime gratuita est. Dicit fides aīm propriū adiuvare cognoscunt. In quibus q̄ q̄ prestatur totū a cōstantē benevolencia p̄fiscit. Felicitans autē culcus maior ex p̄te adulationis q̄ caritatis arrogat. Vnde quidā versificator noīe henricus

Verus amor miseriū nō dedignat amicū. Vera fides miseri nescit amena sequi. Refert petrus et alfonsius q̄ fuit arabs phīs hūs vnicū filiū quē interrogauit quot amicos acquisierat. Cui rndēte mlīos aut ~~aut~~ pr̄. Ego iā senex nō acqsiui n̄ vnū et addidit nō sit tibi parū fili hīc vnū amicū nec ego mlīum hīc mlīos atros. Expedit a quos p̄bare amare et nō amatos p̄bare. Et cū filio mandauit vt occiso porco ac in sacco posito fingret se hoiez occidisse ac singulis aīis q̄s fecerat occulte s. deferret sepeliendū. Qui cū filius mādatū p̄ius explesset ac p ordinē omēs amicos requisisset omēs q̄s male q̄nq̄mo iniuriose q̄ tlem rem sicq̄ p̄culosam eis manifestassz rēdisset reddit ad p̄rem nullos q̄s nominare vrgente p̄bauit. Ac pat̄ amonuit filiū vt sua p̄te rquirēt vnū q̄ dixerat et gloriabat se hīc vnū p̄bātū amicū. Vno ergo ille omē de domo p̄ria emisit. Dolenaq̄s facto secretoq̄s cū oia nocte tpe tuta essent sopitq̄s omēs ex hinc fossam p̄fundam fecisset porcū nō hoiem p hoie tū sepeliendum suscepit tumulandū. Dicq̄s filius p̄ius vnicū ex tuis p̄bauit verū amicū cē suos q̄s magis fortune p̄spe q̄ adiuse p̄bauit amicos. Refert petrus alfōsius q̄ duo mercatores erant vnus baldachenus alius egipcius qui rāta amicitia erat iuncti vt cū baldachenus esset in egipto et egipcius trānsire vellet desponsatā sibi vxorē p qua baldachenus nimio raptus erat amore in tm vt p ea languiet finaliter a medius amoris ardor ipit. Vir attendens egipcius vxorē sibi debitā q̄ dectissimā tradidit baldachēo volens ar magis vxoris amore q̄ amici sui carē p̄tia. Iū aut baldachenus resumpta sibi vxore ad p̄ria remeasset dicitur q̄z diuitiis nimiū ceci. Audit egipcius ad extremā paupertatem deuenisse. Iniz medicando per mundum veisset baldach eademq̄ nocte q̄ applicuit eo dormiēte in templo quodā occisus fuit quidam alius iuxta fores tēpli. Iniz aut mendicus egipcius cū mane templū egredētur tāq̄ homicida capit. atq̄ ad q̄stiones positus homicidiū se spōte fecisse confitet. magis eligens suspendio mori q̄ vitā ducē moriens. Fuit autē vt hora qua cōtra eum ferri debeant sua amicus baldachenus supuenit egipcium amicū occidendum subtilis attendens recognouit. statīq̄z in medium audicē p̄siliens se reū hominidij dignū q̄z morte prestanda. egipcium velut insontē absoluere conabat. Ad vno trius q̄ et ipse in rei veritate homicidium fecerat q̄s deratis inocēcia duoz dini iudicij ira timēs se p̄tauit mes et facinus p ordinem ipse fatet. Ac iudex attendēs et duoz amicoz constantiam et rei emenda pena remisit. Fuit q̄z ē vt egipcius qui vxorem amore sponsi sponsatā sibi reliquerat amico ducendam sororem iuueniet vim bonoz tpalium

baldachen medicatē Iuudēē
possidēt atq suspendy tormētum
effugit. Cum fortuna ro
nat fugitiuos teneret amicos.
Omnis amat aur qs nō sola pro
cella docet. Ire fidus i aduersis
ōnditur oīs amicus. Dilitur
desistat falsificat amor. Di
ligitate et innocentie studeat
cū ei pdō artiste requirēbz eos
officia nrē habeat sepius cū
feis conisai. Hoqz docet eos cē
honestos et castos ne feias solli
citet. Primo ab eis oculis et nutrib
sollicitari effugiat. Tertullianus
refert Democritū phm exercrasse
seipm eo q mlieres aspice sine
carpus contipiscēta. Refert valeri
q excellentis pulchritudinis plurios
sollicitabat oculos ac ex hoc vi
ris et pnrbz caru cē se suspenū
sentiret. Viris decorē vulneribz
fodit faciēq tota lanceolis fer
roqz exarui deformitate faciei
sanctera sic fidem magis q
pulchritudinem irritaui ni aliene
libidinis cē maluit. Legimus scio
malem vgine anglicana eo q oculorū
suorū pulchritudie rigē quēdā
sollicitaucat sibi oculos eruisse re
gnqz sollicitato mutisse eos pro mu
nere. Plonē phm disertissimū legi
mus patria et parmoīm religisse
et achademia eligisse villā ab vr
be. Preul nō solum deserta sz etiā
pestilentē ob cura et assiduitate
morborum ipetus libidinis fugi
vit et plēs eius discipuli sibi pīs
oculos effoderūt. Refert clyman
dus q Democrenus stomachum
laudis noīe nobilissimē meretrīcis
iocando subpalpitans et gritans
quīn hor. Iu ille dicēt mille dena
rios. Nūr eo rē tāt pcy nō emo
Iuudius id diuinat exiguū plq
ē qd ledit amantes. Est vnus plan

tus abstinuisse bonis. Augustinus
libro primo de ciuitate dei dicit q egre
gius romus noīe marcus mitelli
q spratisanam honorissimam
vrbem cepit fletu eū pius flens
se ruitura et an eius sanguinem
suas illi lacrimas effudisse. Grassir
est cura pudicē i ea honeste ser
nande ita pius q opidū nussisset
inuadi constituit edicto ne qs corpus
liberū violaet. Venustū attendat
qz iten o et primo et actus hoīs in
tē i bono cōtordat nec i vllo iter
se dissenciūt vt verissime dicit
q veritas nō gitur angulos. Ipa
ei est vtus qua qs omni timore
seu fraude seposito cū quadam
spē libitate quid rē sentit affat
Valerius maximus dicit q tyrānus
cycilie dyonisius cū omēs syrasani
interitum optarent qdā vltime
senectutis feia sola cōdie mati
tino tpe deum orabat vt i voluntis
ac sibi supstes cēt pdictus dyo
nisius. Id audiens dyonisius
admiratus cām interrogauit. At illa
puella cū cēm ig et quē tyrānū
habere tarē eo ta cupiebā succes
sit peior et illo etiā cū tarē cupe
rem tīnū re i portunior ceteris
hīre cepimus. Timeō q o deterior ē
tibi succedē caput meū p tua sa
lute deuoneo. Peior ano pri
cē studet prē negrior ipsius in
sequens fieret negissima ples
tam faceram veritatis anda
ciā dyonisius punire erubuit.
Et hec de lanifice dēm sufficiat.

Sequit capitulū qrtū de mer
catoribus et campsoribz.

Ire regem ppiare qrtum
situatū nouerimus. Nam
i humana spē fuit hūs i manu
dextera libra cum pondē et i si
nistra huit fustem siue brachiū

mensurale. In singulo habuit bur
sam cum pecunia paratam ad rnd̃endũ
oĩbus iuste poscentibz. Et i isto
reputatur mercatores panorum
telarũ et ꝓnũciz rerũ et hoc i bra
chio mensurali. Campsores pecu
niarũ q̃ mutatores et hoc i libra
vl' pondẽ depositorum receptores
et pecuniaz et hoc i bursa. Hẹc oĩa
debent auaricia fugere debita
tanẹ ꝓmissa debent attendere
et seruare et i integrũ debent
q̃ missa deposita restituere. Nũ regẹ
congruẹ situatur qui thesauris
regis dñt pesse et p rege militibz
i stipendijs rndere. Caueat igr
auaricia q̃ ẹ ydolorũ seruitus
de q̃ dicit tullius. Auaricia ẹ cu
piditas acquirendi vl' retinẹdi vlt
retitatem i modẹ q̃ amor hñdi
Hoc vicio nullum deterius ẹ maxie
i principibz et re publica gubernãtibz
hoc ẹi dẽn hoiem ad quodlibẹt malũ
i pellit et maxie i senibz regnat.
Quare hoc cõtingat nõ intelligo
Quid ẹi absurdi q̃ ẹ pt q̃ q̃ min q̃
restat vie plus viaticũ q̃rere.
Ex publijs sapiẹtũ. Auarus i cũ
moriẹ nichil rẹ fit. Cui q̃ mali
nil optes ni vr diu viuat. Nulli a
uaro bonus ẹ sibi malus i opi pessi q̃
negõndi cũ nũq̃ mag defiat. vq
Qd̃ uno plus potat y dropicus
atriuis ardet. Quo plus auget
opes plus idigẹ oĩs auarus. Refert
seneca q̃ ab antigono quinq̃ pe
cunẹ talentũ rndit antigonus. plq
ẹ q̃ ciuitũ petẹ decẹt repulsq̃ pecunẹ
denariũ rndit minq̃ ẹ q̃ regem
dare decẹt. Turpis igr. Seneca
tullio i denario regem i ta
lento ciuitũ rispecuit cũ posset tq̃
tuito dare denariũ et talentũ tq̃
rer. Nichil tam erigũ ẹ q̃ non
honeste regis tribuat humanitas
Auaricia tripidiatur ꝑ genius oĩm
ẹ libidinũ. vq. Dũ quos pauca
pudet et dare maxia nolunt.
Refert ioseph̃ xv̄ o li° antiquitũ
Dz fuit rõna paulina noie ma
ior dignitẹ ꝑclara studio cuiticia
ornata honestatis opioẹ ꝑspicua
opum magnitudie locuples et
vultu decora ea etate q̃ mulie
res de pudicicia gl'ant. Hẹc nupta
ẹ saturnino opibus retero q̃z cultu
consili huiꝰ amori tenebatur
miles quidã emeritꝰ q̃ eam
muneribus et ꝓmissis sollicitũ
mlieris pectus marmoreum ne
quiuit i flectẹ. Maluit ẹi illis
muneribz carere q̃ auaricia ductu
carnis pudicicia amittẹ. Legi q̃
q̃ fuit mulier q̃dam solitaria
vitam ducens congregata auri
magna q̃ntitate ad extẹmũ vite
deducta est. Dz post mortem
eius cũ hoc ad noticiam epi pue
nisset de mãdato eiꝰ auriũ i eiꝰ
sepulchrum ẹ pietũ. Et postq̃
hoc auriũ sepultũ fuit tribz die
bus miseria se clamare audit
mario dicens se cõstitui i cendio
Qui aut multis diebz vicios ml'
tipliciẹ molestaret de epi man
dato ad eã extumulandã veit
aptoqz tumulo auriũ colariũ i eiꝰ
os igne sulphureo repit vr ꝓ
dm fit illud. Auriũ sitisti auriũ
bibe. Corpꝰ aut eiꝰ fendũ ar
reptũ ex tumulo i cloacam pie
ceruit. Seneca i declamacoibz
oĩm vicioꝝ fundamtũ ẹ auari
cia. Valeriꝰ maxiꝰ. Auaicia ẹ
latrocinũ i dagatiẹ lucroꝝ ma
nifeste ꝑde voraco auidissima neqz
hñdi finẹtũ felix est et q̃rendi cu
piditate miseria. Hẹc aut sep
tumulus noie possidebat q̃ cum
eẹt familiaris cuidã hoi noie

cratis i tm erat sit auaricia vt
ad sponsionem auri quā sibi
quidā spumosiē noīe pmisit
nō ē veritus caput tran amici
sui absīdē ar per vrbem palo
fixo fīre Insup ecc̄ cauaram
capitis prem quo ponderosius
ēet liguato plumbo ipleuit vt
pondē ipius aurū sibi pmissum
acciperet Diosa her septimui
li auaricia Dz ptolmei regis epip
riorum risu pseqenda nā cum
anthoniq imperator eū magnas
opes hīe cōspicēt ar pr eas pim
ru se vidēt Iōqz cū pecūia naubq
ipositā i alū pressisset classe pfo
rata suo pirer arbitrio et anthō
niq hostis pdā caret aurū et
argētū nigi nō sustinuit Sz fu
turū nectis suc primū domū reuer
it. Hic qmd dubio diuicias nō
possedit sz a diuicijs possessus ē
tytulo tali Quidā rex egypti
aīo nō pecunie miseabile mātī
piū ex pūbys sapiētī pecunie
ipare oportet nō seruire. peni
nia si vti scias ancilla est. Di
nescis dna pecūia nō frūt aurū
sz volūtas Palusiq Auaricia
fidem pbitatem retetasqz bo
nas artes subūtit et phys sup
biam crudelitatē deū neglīgere
omnia venalia hīe docuit Ca
ueant oīno nimia cōrhē debita
Nimb. de tobia pauptas nō hr
tumē sz debē vēcundū est. Dives
pauperes nō sumas mutuū
Di dives nulla patrie petendi
mūtratem. Di paup rogitare red
dendi difficultatē Ex pūbio sa
piētī. fraus ē accipere qd nō
possis reddē Ex eū pmo doten
di sūt qui libenter accipiūt reddē
et eos qui obligati sūt aīoqz nō

tm equāe sz cētā vincē Iras sibū
fīcia grans collata reddenda sūt
multo forcq mutuata Dz qnz
mlīgran amici qdā videntur
cē i petendo sz iimici sūt i red
dendo Iō Demas phūs dicit a
meo meo rogāte pecuniam me
tuo ne et ipm et pecunia pdā
fuit apud Janua mercator quidā
et campsor obertus gnatus noīe
ascēq natoē hic tāte legalitatis
ex stitit vt cū quidā ingētos a
pud eum deposuisse aureos mē
dacē dicēt Illeqz mime super
hoc cartulare scriptū aliqd repe
ret nullosqz mendosq depositor
testes addiceret et mercator fide
lissimq dicēt se depoitū mime
recepisse et ille clamans vociferā
re vellet ob ertq eū stati vora
uit dicens Tace fili accipe ingē
tos aureos quos te apud me de
posuisse affirmas Dratz sibi pe
cuniam mutuauit Valuit ei iustre
pecunia pdē q̄ bone fame sui noīs
aliquid detrahē Cuz ille abisset
et pecunia i dampnū aīe prepta
lucris exposuisset diuisie accidit
vt ex ea libs vl mlia lucrarē
Deu cū morti appīquisset liberis
tarēt suū i oībus obertū fidelis
simū mercatorē heredē instituit
asserens ex ingentis aureis qos
fraudulenter recepat tor et tātas
obseruasse pecunias sicqz fm z
vt disponēte dei iudicio q̄ pius re
cepte pecunie fuit latro fidelis
mercatoris Dz eq̄ mlti sūt mercatō
res sicē p mercator Dz eq̄ mlti
sūt mercatores noīe quidā i seruan
dis deposit fideles sz cū oportu
nitas dederit deposita sūt amissa
negtē non erubescūt Unde legi
mq mercatorē quēdā i seruandis

De fido mercatore

De fraudulento

depositis clare fame sed vbi adeat
opportunitas furi erat et latro. hq
famam extrinsecus qdā audiens
thesaurū nō modicū resuandum
reliquit post annos vo tres homo
a mercatore suū repetit accomodatū
sibi depositū. Mercator autē sciens
illum nec testes hīre sup hoc nec
tyōgphū aliquē depositū negās
scipm mīme cognoscere assēbat
Qd ille audiēs ibat tristis et me
rens Cui cū obuiasset vetula que
dam tām trāte tristicie a eo sciscī
tabatur. Quid mi Tuē ille qm
mi et tibi est mulier vade i pace
Ar illa obsecro te vt mi tām tue
tristicie causas. Forte ei consi
lium salubertimū tibi dare potero
Victus qo homo i fortunis suis to
tum per orne mlēri dixit Ac
sagax et prudens vetula hēs ne
iq aliquē i hac mutare amicum
tibi fidelem Rūdit homo hēo plu
res Iunt illa vade iqm et dic eis
q emant scrinia depicta sue co
phinos pulchros et splentes ea vilib
rebus fingunt i eis gēmas pre
sas et thesaurū magnū valoris
portātes ad mercatorē m. Dicūt
se velle apud illū thesaurū mag
nū deponē cū audierūt famam
legalitatis sue nō modicā ee et ire
hēant ad ptes mlēri remotas.
Illis qo cū mercatore loquētib tui su
puenīens petens debitū tuū qd
tali tpe apud eum deposuisti. Ipse
ro eni q ppt magī lucrū et astu
tiū aliorū tuorū. Verecundiam sibi
legalitatis famā iponēnū stati
tibi tuū ex integro restituet the
saurū Cauē tū ne nouit ille mer
cator illos alios tuos. Qm mag
nū mlēri cōsilū. Mulieris enī
ē nāle i dubys hīre pmpta consi
lia et bona. Abnt qo hō et mu

consilium mulieris facienti. Nam
cū mercatore loquēnti de fiscu
thesauro apud eum deposito sīue
nit et ipe repetens suū depositum
Tuē mercator aut bū tibi re
cognosco tu es talis et tali tpe
venisti et portasti depositū depo
situm optime custodiūdi et procuratori
suo aut Vade cito et da huic
depositū suū Dicq accipiens de
positū homo abiit gaudēs. Infe
lix vo mercator a sua defraudat q
malicia vacuus remāsit. Qui
dat bnficia deum imitat. Denera
plura pnpe debeī bū solucre
nr diū aut solutio ipa ē confes
sio viro sapiēti natū ē qnta res
qqz tax anda ē et oia secum
exaiabit qtū accepit a quo qn
vbi qadmodū Queris quid
nobis faciat oblimonē accep
torū tripiditas accipiēdorum
Et hec de mercatoribz dcā suffiat.
Dequit rapiculū q tū de medi
cis pigmētarijs et tururgis
Qllocant medici et pig
mētarij aū regiā in
hac forma Nam i cathedra nigra
li collocatus ē homo hns librū i
manu dextera virtiolū pigmen
tarij i manu sinistra In coriu
gio seu cingulo huius fiamta
vulneris et vlceris per hc intel
ligitur phīn et hoc i libro per
quē cēa capiūt accipiūt omīs
gmatica loyn rthoin geometria
arismetica et musica et astrolo
gia. Nam pfectus medicus phisicq
liratura gra ppōes assumptio
nes grlusiones dyalectice plocu
tiones et facūdia verb dirce di
mēsiones geometrie armonia
pulsuū tay armonia qdā musi
ce. In dādis vero medicinis est

limitationes astrolo

limitationes astrologie et municipes
scie et notia. In vitreolis signat pigmentarij et medicinarij confectores
et pulveres et species aromatarij
coadiuatores. In framis que
in singulis defert medicus chirurgicos significat dicimus. Horum enim
primi theorii speculatores sunt. Vltimi
duo practici siue operati vocantur.
Medicos phisicos studiosos esse oportet
circa scias. Quia ei vita humani corporis
quodammodo sit in manu medici nisi
peritia habuerit multarum scripturarum
potissime si medicine arti operam
non dederit magis offensor hominum
qui egritudinum curator potest existimare
Nam hyp debet esse moris maturitatis vi
borum facienda. corpus castitas. Ad
infirmos multa sanitatis permissio
frequens visitatio curatio causarum
signorum egritudinis inprendorum
in libris auctorum maxime opportunis gu
lieni et auicenne sollicitudo omnioda
Cum ad infirmum multa sil medici q
frigunt non se ligatores aut disputa
tores exhibeant ne videant magis
mundi famam quam dum disputando
vicisse. videntur qui egri salutem
decumbentes tractare. minor cur
inter eos cum maior infirmo incubu
nitatis sanitatis fiat contrietatis
obiectio. Cum non de corpore et vita
hominis veritas esset et ille se sapientem
reputat qui fabulatores et plures
gratarietates adducit. Euntur inter
uiris doctores vbi non de vita hominis
sed de rebus temporalibus erat hominem contrita
Ille prudentior reputatur qui per suum
consilium dissidentes nouit melius
concordare. Tollant ergo medici gra
uersia animorum ne magis apparet
studeat quam curare. Nam regina vo
medicus situatur vt castitate cor
pus hinc significet. Cum ei originarum
reterarumque feminarum egritudines
mederi habeant. occulta quoque atque

bienda inspicere quoque. castos esse ne
cesse est. Nouemus ergo vt ex quo
sequuntur inspicant et ex quo castor
virorum castitate sectando alius pudi
cicie sint. ex m. Refert valerius
quod ypocrates mire erat continentie. Nam
apud athenas scortum erat nobile
facieque decorum. Cum iuuenes et
adolescentes lubrica spospondernnt
talentum si ypocrates eum ad iconti
nentiam potuisset inflecte quod ad eum
nocte venens attribuit iuxta eum
nec tum ei continentia in aliquo labefecit
Cumque eam iuuenes diuulgarent quod
illum eum illecebris flecte non potuis
set primique victorie repetere. Illa
ait non de statua sed de homine secum
pignus posuisse. Vnum ei phin sta
tuam ypri immobilem ei continentia
Hoc idem refert valerius de xenocrate
pho quem cum meretrix ei decumbenti nimium
nocturno tempore fuisset infesta et ille
castissimo firmoque proposito immobilis
puuat puuat tamen vt nec ad ea
humerum vertit. Illa se despectam aspiceres
aprisa discessit. Cornelius cypio mis
sus ad hyspaniam eo tempore quo ca
tenuit omnia quo voluptatis essent ea iussit
tolli. Vnum et duo milia maxima
scorta abysse legunt ab exercitu. No
uerat ei vir industrius quod voluptas
animos effeminat et eneruat corpus
voluptati subiectum. Vnde et in fabulis
poetarum dicunt quod fontem syrenarum
ingredientes enerueabant per eas. et
viris effeminatis sexum adimebant
et hoc dictum fuit in figura volup
tatis. Sicut dicit in libro primo de nu
gis philosophorum. Curas egritudinum atten
dant quoque cum fiat aut per scile vt in
chirurgia cum rotundo vulnere lacertum
rotundum adhibet et longo longum
Aut per contrarium vt in phisica vt cali
dum frigido aut gaudium tristicia
curandum est. Quidam ei gaudio pierit
aut per nimio gaudio membrorum
vsu destitutum gratum fuit. Dicamque

hic incidenti quid sit gaudium et quo
gaudio aliquis mori iucundus est
Gaudium est diffusio animi cum apprehen
sione iucunditatis seu delectabilis.
Omnes ei tendunt ad gaudium sed
unde stabile magnum quod assequantur
ignorant. Et sapiens quidem nihil
sine gaudio est. Gaudium autem hoc
non nascitur in eo unitum constantia et
ideo nec interrumpitur nec desinit. Quod ei
non dedit fortuna non eripit. Marcellus totus
Gaudia non remanent sed
fugitiua volant. Vnde narrat valerius
libro ix. quod vir visibile et credibile
videtur quod eripiendo vitam a corpore
idem possit facere amor et gaudium imo
deatum quod filium valuit nam
nuntiata clade quam romanis accidit apud
lacum trasimenum ille ter bina noctem putans
primum suum virum cadem clade periisse
eoque ispania redeunte ad ipsam do
mum sue portam illi obuiam facta tuto
euocato vel euecto est gaudio vt
illius copiam stans et spiraunt. Ultra
quoque cum filio mortis filij nuncio mestum
se domi daret ad primum conspectum
redeuntis exanimatum est sicque quia
dolor non extinxit letitia consumpsit
Dum minus mirum quam miserum. Dum
etiam plus instaculosum quod nocte
cum in tempestate quia nuper insulam sub
egerat diuis sacrificaret acceptis
litis quibus a senatu ente supplicatio
nes nunciabat. Interuille aido legens
extra caligine fortuitum an collapsus
mortuus est. Quid aliud
in nimio gaudio euectum putem quam
philomonem quem vis immoderatus risus
vitam abstulisse legit. Hunc gau
dio remedium opportunum medicum
inuenisse legimus. Nam cum diuturna
mora exercitata prudentie amore
grexisset perebuisset at fama et
opinio summe sue sapiencie apud pontifices
et patriam cum domum redieret et prin
appiaisset nuncium de suo aduentu
premittens nuntiant puerbus ypo
tratem puerum oculorum luce ad
patriam remeare. Letitia de reditu
aido puerum oculorum puerum nuncia
pareat publicat cum omnes euectos
letitia moituros. Legimus titum
vespasianum filium in castris et in theoso
limam residentem audisse vespasia
num patrem suum totum senatus volun
tate ad imperij gubernacula sub
limatum. ea propter cuncte euectus
gaudio vt subito membrorum corpus
fortitudine destitutum obriguit membra
fieret quasi contracta. Ac josephus
qui romanorum texuit. Ystoriam
mediocris pietissimus cum egritu
dinis sue cognoscere requisuit si in
toto orbe erat emulus cum non
tytus notari abhorreret. Quod
tum quidem insinuasset josepho ei ho
mine cum non tytus abhorret
in tum quod nec eum iguria sua aquis
notare audet. Ioseph eum fecit
venire et statuto die mensam fin
lissimam ante oculos tyti fecit pari
pinternas quas et dapiferos iuue
nes adunari. Mandauit quod oculi
te ne ad preceptum tyti aliquis prouti
presumet. Die autem cibus ordinatus
emulum tyti fecit cum omni hono
re et ipsum magnificentia in men
sa collocari et sibi a iuuenibus ser
uitoribus affectuose seruire. At
tytus inimicum conspicens hodiem
statim ira cepit velut ignis ac
cendi mandauitque suis hodiem
occidere. Quis nullus sibi man
dante emulo obedire auderet
quicquam ministrare in tum suscensy
et vt qui vsu corporis carebat me
bra quam habet gratia sana membra re
cipet nec inimicum punit sed vt sin
cerum amicum sibi postmodum copu
lauit. Pigmentarium vo curam gerat
sollicite quicus mandant a medicis

adiplere ne oblimone. vl' diuisis causis
occupati i medicinis vl' affectiembus
vno p alto posito hoim se pbeant
occisores/ fallacias fugiant ne so
phisticantes aromata fures potius
q̃ pigmentarij iudicet. vnguentaq̃
dz fare vnguenta suauitatis et q̃
fere vne occe samitatis/ venenosa est
simplibꝫ ipis recipientibus vl' suspectis
nullatenus pio q̃ tribuant ne
ducti malicia ad dapna priorum
illa quirant fiantq̃ principes imis
hij qui gere debent cura salutis.
Chirurgici q̃z sint apacietes egrotis
ne facile se pbeat i fassores vulnez
vl' vlcerū ne pdita fama carnifices
potius iudicent q̃ vulnera sanatores
hij omē cū oim egrorū cura gerat
simpius potus heant vt purgans
passioibus moibus se sanos pbeat
Cruce at sint. le boetius ondit p o
libro d. Nubibus atris condita nlli
fidere pnt sydera lumē. Tu q̃z
si vis lumine claro cerne vim tra
mite recto carpe callem pelle timore
gaudia pelle spemq̃ fugato. Nec
dolor assit nubila mens cū hec vbi
regnat. Et hec de medicis et pig
mentarijs et chirurgicis dicta
sufficiant. Deq̃

Deq̃tur capitulū sextū de taber
narijs et hospitalibꝫ deis populaibꝫ
Sextus status pl'arius an al
philem sinistru hanc form
accepit. Nā homo fuit hns dexte
ra manū extensam ad modū intrantis
sinistra manu hns panē et super
pin panē tacti vim in corrigia
hns claues hic ipnat tabnarios
hospitalaios ritq̃z custodes/ et hij an
alphilem tq̃ an iudice collocantur
q̃z sepe ii eos rixe et turbationes
orte p alphilem regis iudice hnt
tractari. horū officiū est bona taba
ria procurare ementibꝫ. Curiales ce
debent ad aduenientes oia q̃ a sup
uenientibus deferuntur salua p eos et
sub ita custodia depurantur. Primū
horū repnat manū leua i qua e
panis. 2m ipnat manus extensa
ad modum intrantis que dextera e
3m repnant claues dependentes
i cingulo seu corrigio hij fugiant
gule vitium. Cruciū ei plures eden
di bibendi q̃z ra ad eos dnduint rato
se tibi et potus petitare istringant
vt ad eos venientes eorū ex a nena
no supflua corpoi tribuant. Depe
ei ex crapula oriūt rixe et oculorū
suffossio et iuriarū incetio atq̃z
pessio. debet ei hō edē et bibē vt
viuat nō aut vnē vt edat et bibat
Taurus pauissimoz iugerꝫ reple
tur pascuorū. vna silua elephanti
bus pluribus sufficit homo vo tra
pascitur et mari. verumtamen nō fa
mes ventris magna cōstat. Sz am
bicio vni dicit quiliam. In grandibꝫ
tenis q̃q̃z hoc nobis accidit vt cū
optimis saciari summus varietas
tū ex vilioribus gratia fit. Et lucra
nus. O pdiga rerū luxuries nūq̃
cōtenta puo apparari. et aestorum
ira. pelagusq̃z ciborū. ambiciosa
fames et laute gla mense discrue
q̃ puo licet pducē vitam. Indul
gē gule noliq̃ vetris aira e.
Venē ei et genitalia pria sūt. sic
et gule vicū luxuria parit. pessia
pestis luxuria ex qua ratur men
tis ebetudo q̃ e rōnis acute obtu
sio carnalis i tpancie vicio crassis
sensibus inducta. Quid aut hoc
vicio fetidius. q̃ eo dampnosius
quo virus attenuat victoria lang
uescente sopita gla i infamiam
ducit aiq̃z pit et corpis vires ex
pugnatur. Et ro dicit blasilius
Cum ventri deseruimꝫ et gutturi
pecora sumꝫ et belius silēs esse
studemus ibꝫ pna ce et ira respi
cere ac ventri obedire na conces

Immitaq̃z fremis

sit. Boecius de cõsolacione libro
4°. Adu vinte deserta hõ cẽ desinit
cũ ĩ nam diuã transire nõ possit
restat vt ĩ beluam quiratur. Et
et qnti sapie mire solidiqz cẽnt
qsilq ui edacitas et vini calor frassq
calé. Qñ periculosum est prẽsfami
liae rectoreqz rei publice mero
calé quoziũ accendit ira discreto
qfiscat. luxuria excitatur ĩ tm
vt libido nephandis se ĩmisceat
actibus hoiã discreto sopita.
Vindicae vina parant aiãs vẽ
si plurimas sumas. Pessimũ
vicii ebrietas ex qua depit vir
ginitas que soror est angelorum.
possessio oim bonoz et etnorũ se
curitas grandiorũ. Hoc mero ca
lens filys venda deteriit. loth
castissimus nimio vino sopitus
ad montẽ fugiens carnali copula
filias vt vxores cognouit. Regi
mus mero calentes sit ira secures
sos vt cũ amicina iuncta cẽnt in
tm vt sobrij vnus p alterũ periclis
se exponẽt scilicet gladys misse
Herodes antipas iohãnẽ nõ de
collasset baptistam si rẽpile et ebi
tatis defensset quinũ. Balthasar
babilonie rex vita et regno nõ fuisset
priuatus si ea nocte sobrius fuisset
qua cyrus et darius reges eium
cũ pplo crapula sopiũ occiderũt.
Affabiles fiatq sermonis dex
hospites cẽ ad eos quos hospicio
susceptiũt. Vultq ei alar blandus
sermo et benigna iuitatio famo
sum hospitem reddit. Jn diatur
Volgari publico. Oris facetia multũ
valet et parũ costat. Cum viarũ
pericula sint et discrimina nesciẽnt
bus hys qui tuo ĩtroducti sũt hospi
cio pte docti digant vt secure
sub vmbr tui culmis viuant et
discedentes sociati p te securi tm
scant. Esto eoz vite et fame
defensor vt tuc loth ei anglis
quos homines pegrinos putabat
hospicio benigne susceptis ab ipe
tuosa zodomoriũ libidine oblatis
duabus vgnibz genitoris amorẽ
postponẽtes fidi susceptis hospicio
tãq sub vmbra sui culminis de
fensorem se pbẽt. Dalua sunt
omnia q tuc custodie sunt tra
dita. nam tui hospiciũ alienus
subintrans suũ facit hitaculum.
Cuncta ergo q defert tuc sui
amissa custodie sint. Qo sit salua
qi domui ppie relaxset. Tales
qo famulos teneas q nõ ducti
auaicia bona aducẽtiũ qrant
Liquoriũ aut anoriũ seu pabu
lum equis oblatum non abstra
hant ne equus fame lassans asen
sores eoriũ occasione tali qñqz
timoriũ manus ĩcidentes peat
et sic tanti mali famuli cũ fiat
In lumbardie pribus apud par
mam ciuitatem receptus est hos
pitio nobilis quidã cũ magna ho
minũ comitiua. Quiqz equus pma
noctis hora pabula data fuisset
famulus hospitis clam ab oculos
equoriũ pabula posita furtiue
arripiebat. Quiz ad equũ cui no
bilis insidere solebat latro. Ve
nisset manuqz ad tollendũ pabu
lum applicuisset ipe equus fu
ris brachiũ dentibz strigẽs den
nuit. Cum latro ab equo se de
tentum sentiret ac p nimio do
lore clamaret domicellũ nobil'
vna cũ hospite occurrerẽt sz nullo
magisterio dictũ furem de den
tibus equi extorqire poterũt donec
vicinoriũ aures hõ rei negotiũ
fama pmouit. Dirqz frẽ est
vt delatus ad iudicem qfessoqz
crimiẽ p suam dampnatus

110

110

laqueo vitam finiret. hoc ei ppe
trans alius ita calce equi sotus fuit
e pressus i facie vt cytatrices
cu ipressione ferri et clauorū
i eo postmodum apparerent.

Cum quidā vadens ad sanctū
iacobum apud theolosam vrbem
fuisset hospito susceptus hospes
vo hospitij i tm exarsit auaricia
vt dampnū reportās p furto
cyphum argenteū clam i manu
filij suscepti hospitis tollocaret
ac postmodū eum i sequēs tāq
furem repetit arguere testibus cu
rie secum adhibitis. Quūq ille
et se et prem inocētes asseret
et ad seruandū mala fuisset
pressum. cyphus i mala filij fuis
set ingenis ~~mānus~~ tāq latro pegri
nus hospes dampnatur suspendio
rebus oibus q erant pegrini susci
pienti hospiti applicatis. Quūq
pater suspesi filij pegrini viam
ireptam i honore beati iacobi p
fecisset et illū redie cōuīgē per
locum vbi filius pendebat patibulo
ac secū pat greret. Cur deus
talia euenire filio pmisisset sta
tim filius pendens prem allocu
tus dixit se meritis beati iacobi
integrum reseruatū esse honis i sup
prem vt ad iudicem pperaret mi
raculū et inocētia reuelaret.
Quūq hoc cert i pletum atq pegri
ni filius cert de patibulo deposi
tus venerant cā suspicētes hos
pitis tholosam frāz cōfessioē q
ppt auaritiā et cupiditatē rerū
hōdarū pegrinū hospitē de lato
ritio actusasset ipē go q pepen
derat pegrinus patibulo est suppēs
Et her de tabernarijs et hospitibz
dictū sufficiant.

Deqitur ra m septimū de custo
dibz ciuitatū officijs gibus et peda

gaiis

In sinistra pte aū militē collo
cātur i hac forma. ma stat
pilaris ille formatus fuit i humana
specie hns i manu dextera claues
magnas. In sinistra hns ulnam
In corregia hns bursam aptā. Per
hos intelligunt custodes ciuitatis et
hor i claubz officiales boni gis. In
ulna sicut sunt aqn sup mesuras
et sup pondera pedagiarij massarij
seu clauarij q ipnūt i bursa
apta ad recipiendū que coiter de
bentur. Ptē ei hij aū militē collo
cantur quia per milites ciuitatis
custodes hnt videri et regi. Et
etiā per eosdem hī ipa ciuitas cus
todiri. Custodes decet ē sollicitos
et zelatores boni gis sive pacis
tpe sive bello iminēte debēt discur
rere. ciuitatē pri q ad munimen
et securitatē sui ciuibus inmic
nulli homini belli seu guerre tpe
nocturno tpe apire. Consilia i eis
sint rta sic vt zelum habeat ciuitas
vt in culpā liuore inuidie seu cordis
amaritudine nulli hoīi ponant
Depe ei vt fit vt videri zelatores
quidā ament et hor vt i officio
laudati pmaneat et aliq fran
dulenter actusent. Inūmū genus
malitie est in portare glam vnde
sine culpa alij criminis ipsis is fa
mā. Dicit go custodēte pbeas vt
apud iudices et ciues inocētes nō
patiatur iuriā. Sepe eū p oculis
hns q omia corda nouit et ponde
rat. Illum timens sū cui q custo
dia fruit custodiendo iuglas. in
meritis ei beatitudo pmittit et
eis oia cooperatur i bonū. Impator
Friedericus 29 apud capnam ciuitatē
sup pontē aque q currit ipam de flunt
portam marmoreā miro ope gstruxit
In qua ipē ipator sedet maiestā
tē prendē. stulptus ē a dextris

vero et sinistris duo iudices assessores
sculpti sunt. In scirculo rapinis iudi
cis in dexterâ talis est usus. Intret
securi qui queret unde puri. In semi
circulo rapinis iudicis in sinistra est. te
usus. Infidus excludi timeat vel
cazere iudi. In semicirculo autem
totius porte hic usus est. Cesaris
in pecunia regni custodia fio. In semi
circulo sup caput regis hic usus est
Iudi miseros facio quos variae sceo
rum. Quod iudicium est. custod timere
regis aut pes predicibus aminac
Dyonisius tirlie rex habuit fratrem qui
intime diligebat semper quoque pgrit
secum ducebat. Cum ei in curru deam
bulanti occurrisset duo pauperes leti
facie habitique despecti. Ille statim
de curru prosiliens eos cum omni hono
re et reverentia suscepit. Ac ex hoc
barones non sum mirati sunt. Et aio
turbati cum tam insitam negotii timore
retentum mutare qsierunt p fratrem tm regis
roguaverunt certificari de causa.
Cum Dyonisius a fratre suo audisset te
fore beatum maxime qz tot diversis honori
bus et delitiis cibis ect refertus
Rex fratrem suum requisivit si beatum ne
suam expiri veller. Duo rudente
desidero. et ergo Rex mandavit
omnibus sibi subditis fri suo ut sibi
in omnibus obediret cum refectionis
hora venisset et mensa epulis ect re
ferta ac in mensa regis supsedet
nobilissimos quoque pueros aspicet
musicos sonos cum suavi dilectione
audiret. Rex fratrem suum incepit gre
vem beatum se putaret. Duo rudente
beatum me puto ut expiet. Rex dionisius
clam lematum gladium fecit portari
eumque eripi. setam sup caput fratris
discribentis fecit appendi. Cumque
regis frat nt manum ad mensam porrigeret nec oculos ad suavitates
gireret Rex dixit. Cur frat non
comedis. Cum te beatum dicas et sentis

Nunc ille me beatum non censeo cum
gladium tremebundus sup caput
meum conspino. Ergo. Cur gladius
rapin supeminet absque pudore.
Nec sompno fruit nec dulci vescit
esca. Quis tm etne mortis tormenta
veretur. Tunc rex apperuit qui
vultum ejus quocumque se veteret ibat
eo quod gladium oculum dicit vinculis
in corde suo semp conspicet. Nt manum
habet lencie ubi tantus timor sibi
iecit quinie pauper vo idcirco
leta facie honorasset eo quod eos se
rena facie et leta conscia conspicet
Sane rex in hoc ont non fore beatum
hoinem cui timor iecit. Unum quotidia
nus excedit omne. lamentare diebus calaurat
ac noctibus timet. Revera qui timet
a multis multos timet et ei minus
qui servus est dnus qui servos timet
Durissima vo res est nichil tiere
preter deum. Intrepidi audaces cogi
mt ce metu. Ergo. Est. ubi dat vecis
nimis timor apparet illos. Timor sol
licitum reddit qui custodie quitum
pgrant ne peant et nimium timidum
nimiumque secum ce vicum. Officia
les communes discreti sunt ne ulte
qui ratio postulat extorqant ab e
mentibus vel vendentibus psonam ei
qez gerunt. Idcirco omnes oibus
se exhibeat hoibus et qz in empto
res et venditores prax lingua se
inserit. Idcirco sit in eis diuturna
sapia. Equo ei aio honesta amanda
sunt. Contrepnedum e ipe contemp
tus. qtempne quo in erudiorum qtemp
tus si vis ad suma pgdi. Iniuria
ei iuste irrogata eius e infamia
qui facit. Socrate quda prax
intuces aut. Oculi corruptoes
puerorum. Cum discipuli irrucetes
in eum vellent punire illatum mgro
quicum hac sma repssit eos dices

Admesente o sodales qesite. Quo
dam tpe dum idē socrates īfinita
quicia a superiori loco a xantipe
vxore sua audisset net idem resti
tisset aqua pfusus īmūda nichil
ei amplius vndit qī capite det so
Dicebam īquit futurū vt ista
tonitrua ymb' se'z. Cedas qo
pugnān qz redendo victor habere
Catho. Dum vē vinas non tu
res vba maloruī. Ad Arbitry
nrī nō est qd' quisqz loquatur
Wsper. Nusquā bella bonis nus
qī disrmina desunt. Pedagiary
nulla pedagia extorqueant nisi
qānt imperator aut legis condictor
instituit ne videātur potius
raptores qī exactores pecunie
ad dubios viarū trānsitus munī
endos qī ees ex officio īcūbit et
a quibus de iure debēt exigere
sue īuria et qrimelia postulet
nō affectant tantā vbiliratem
reipublice qī īcurrat dapnum
qstie Ve qui predais nōne et ipe
pdaberis Thesaurary seu clauia
ry qīratum omnē legaliratem
hēant ne ppe qd' sibi debet' rei
publice subtrahant vt quē debet
ēe custodes fiant fures Nam nlli
cui rapina feliciter ressit. gaudū
rapti dinauit īposterū. Et hec
de custodibus et officialibus dicta
sufficiant. Dequi'

Dequi' capitulū octauū de
ribaldis pdigis lusoibz et cursoibz

Ribaldos et lusores an sins
trum rochū dicmq sinarī
Ad vicariū ei regis qui rochus ē
ptincat hoīes raptos et lo' regi
grīia explorānda et cursores qui
ito portet lrās et regis mandata
pudē. Dic aut fiut formarq. nā
hō fiut hnās cuces hyspidos et
beluos ī manu dextera hnās pe
cuniā modicā. In sinistra vo tres
tarillos et ī corda quā ht p cingulo
pyridem lrīs plena In primo repn
tantur pdigi et dilapidatores
rerū suarū. In 2o ipnātur luso
res et mētiricatores In 3o cursores
et lrārū portatores pdigis et
dilapidatoibz dnt dari curatores
ne bonis suis dissipatis furari
rogātur Qui aut habūdare
consuerit pecunia eam expenden
do lasciue cum ad mēdicitatem
venerit eum aut mēdicare a furari
nerē Tales ei aut delicati sunt
et laborare nō pnt Aut nobiles et
mēdicare erubescūt sicqz fit vt qui
dilapidauerūt pria accipiet aliena
magnū vicū est pdigalitas qī et
si qī vbiliter alys ad tempq pariat
fm alit tn pvīs fit dampnosa. hos
ei cassiodorus amonet sua seruāe
ne nēm te suborta aliena mendicare
aut furari rogant. Maior ē iqī
ī gseruādis qī ī īuenēdis adhi
benda cautela Claudianq ī volūte
maiori potius ē seruare qsitum
quā qsisse nouū Et iō dicit ī pri
bio Qui nō cauet expēsas ante
mendicat qī sentiat Ouidius 2o
libro artis amatorie sicut Non
minor ē vnus qī qīē pca tueri. Ille
tasus ī est huic velut artis opus
Vult dicē mlta arcānū a tasii aut
sine volūtate aut sn discretione
nichil aut sn prudētia a' pudē a
gscenda Qui quādā noīe iohānes cognomento
canatra dictissimq cēt nr hrēt n
duas filias nuptui tradidit illā
duobz nobilibus ciuibus Qrē cum
transduxisset ī trn pr generos
dlexit vt aurū et argentū et bo
tpalia sucrēdente tpe īpnrent
Qui duānbz denarys gnī et ma
riti filiarū pri nimis cēt curiales
et bnfin vētū ē tpē q' distribuit

dibus Johannes ranatara nichil
habet sicqz fam est vt qui duranti
denarius videbant grari supem
nente media pbarcetur ignari Qui
aut prudens esset par indigencie
sue volens occurre ~~vicatorem~~ vicatorq
adyt sibi nomi ab aliquo decem
milia librorum sibi pstari ad tmum
tum diem exposcilauit Cuiqz
pecunia mutuo accepta ad domu
deportasset. In quodam nobili et so
lempni festo generis filiabusqz
nobile paunt cuiuum. Postqua
vero amendeant eo in cubiculo clam
iclusso pius tri scrinio nouo fabri
cato cum tribz firmis clauatur
obfirmato pecuniam sibi mutuata
tam de sacrinis sup capcia strata
fundet vt filie aut cubiculum p
rimas hostij pecunia posset inspi
ci hoc facto iterum pecunia ipam
collectam in scrinio recandere silia
uit ad vicatorem ea postmodum
integre reportauit. Die vo altera
generi et filie prem interogant qn
ta cet pecunia in scrinio sic obfir
mato deposita Cuiz ille fingit
vvv milia cc librarum quas in de
posito deposuerat vt sibi testa
mentum faceret ac liquet generis
et filiabus. Hi tri sedim modum
qi cum eo cum filias nupsu tradidcat
se habent. Illico hoc audito nimium
gauisi qi qi honoris cet tam in vesti
bus qm in cibis vsqz ad finem vite eo
nabant pri seruire Appiquate
tandem fine vite sue voces generis
et filiabz sic eos alloquut Anqm
moriar non intendens facere aliud
testamentum ni qd in scrinio obfirmato
reliqui stan coram me dum adhuc viuo
fratribus pdicatoribz et minoribz centu
libras et heremitis quinquaginta
libras assignare curetis a quibz
cum sepulcus fuero claues scrinij
et mei deposita quas in suo habet
deposito reperiatis. In qlibet at
clauie meum apposui sigillum in
testimonium pmisserum vnicuiz aut
ecie aut reclusie rerum pecunie
quem dum leo decimbet donari
fecit Qd et fecerit libenter spe
testamti qd in primum exspectabat
Cuiz die clausisset extremum
celebrateqz cent funeris exequie
et vij ecs dies obitus solempni
fuisset expletus cum solempnitate
magna claues apud sup dcos
religiosos depositas pecierunt
Quibz acceptis. Primum in quo
depositam putabat pecunia aperire
res solempni nichil in eo aliud
inuenerunt ni clauia enormi gros
sam et magna in manubrio scip
tum erat Ego iohannes tanara
tale condo testamentum vt quilibz
mater hac clauia q scipo neg
lecto altius curam gerit. Stolidis
simum est opus pria pdigie expen
dere et aliena postmodum apere
do expectare. Siue filius sit siue
filia an manum tua dispensan
dam respiciat qua tu dispen
sanda respicias aliena nec bo
cinem existimes cum qui et mlta
expendit et modicum possidet tlez
existimes nouitates apere do
minia mure bella instina libet
mouere Ac cont qui habundat libe
ras cetisqz rebz quibz tirenos ho
mines felices putamus ciuium no
uitates dnoz pmuciocs priu
bacioes ciuium displicet suis con
tenti sue no alienis cupidi. Pdi
gum aut no bo cinem nec vilem
reipublice existimamus Post hos
lusores storzorum tpitudines in
segites dno peiores dicimus qs
tu ludi taxillorum calor nouitatis
qz cupido vl libido ad paupertem

traxerit latrones et p̄dones fieri
nec est post hec oīs ī fidelitas p̄dicatis
p̄dicionis textura ebriatus qz vicū
vicū sequūt hy bella sequūt militumqz
castra nō optantes tam victoriam
q̄ p̄dicta multa cū licet eis dāpna
ferant et pua luc reportāt Dū
bn̄dictus equo insedens obviam
ruidam lusori Cui lusor aut belle
vir dei lude tecum aiam p eq̄ tu
insedes ponendo si placet Ad dic
bn̄dictus. Di aiam mi obligas dūdo
si plura me puncta picetis tribus
tavillis spōte equū et ḡtis p̄mitto
Ad ille gaudens acceptis tribus
tavillis xvim puncta tiecit Tanq̄
lusor trius credens ee de lucro fre
nū equi app̄hendens suū equū non
asseruit. Cui bn̄dictus expecta fili
qz plura sūt hys q̄ videbis puncta
ī ipis tavillis piciens qz eos sua
vice trius tavillus diuisus est per
medū ī supma pte ip̄ntās sex et
ī alia qdmisa ip̄ntās vnū sicqz
frm est vt alys duobz ip̄ntantibz
duodeē et ī tio septē puncta decē
et nonqm nouē se picasse iacēt
bn̄dictus. quod miraculū lusor cū
adūtisset aiam sub ipius obedientia
dedit frūsqz mōchus laudabiliter
vitā finiuit Cursores et lr̄atorū
portatores iter ī cepti expediant
ne mora trahētes mittentibz eos
vl eis ad quos mittūt ipa mora
ī dampnū redat. Sepe fit vt cur
sor ī pēditus modica hora Alq̄ p̄ueniēt
q̄ cōtraria deferens is q̄ p̄uenire
debuit postensa causa seu luc copia
p̄dit ī mercatura Indeat ig̃
cursores cū eos ign̄ vitarū mit
tūt nō se macē cibo ḡuare nec sitio
mero replē ne debilitate nec nimis
lassatus subsiterāt Cū aūt transeūdo
ad ciuitates quas ibi p̄uenerit
nō curiosi sit eas circū spicere aut
exploraret ni fuerit si hor mādatū
fuerit

habeant spāle Nam ille stultus viator
est q̄ per amena p̄ta p̄spiciens ob
liuisat quo tendat Expeditus hys
q̄ ad forma scrakorū et eorū officia
pertinent tam nobiliū quā plarū
de pgressu earū breuiter videamus

Sequūt tractatus qrtus de
pgressu scrakorū et moni eorū

Capl̄m p̄mū de scrakorio ī gre
Capl̄m 2m de pgressu regis
Capitulū 3m de pgressu regine
Capitulū 4m de pgressu alphlorū
Capitulū 5tū de pgressu militū
Capitulū 6tū de pgressu rochorū
Capitulū 7m de pgressu plarū
Capitulū 8m de epilogo de p̄missorū
Sequūt capitulū p̄mū de scrans
ī genere

De scrakorio loquitur. Dicē
q̄ ipm ip̄ntat ciuitatem
babilonicā ī qua hic ludus fuit
inuentus vt dictū ē sup̄ ī p̄mo ca°
Circa q̄ videnda sūt 4or. Primo
quare fuit lxim quadrata puncta
2m q̄re circūqz labia ipius ta
bularij sūt ātra 3m q̄re plares
situati sūt aū nobiles vt pz cū
tabularū ē plenū. 4m q̄re ī ta
bulario pleno tm ē de vario q̄m
ē de pleno Circa p̄mū ē sciendum
q̄ sēdm doctōs bn̄ icommu ciuitas
babilonica fuit qdrata Quodlibz
aūt quadrū huīt xvj milia passuū
ī nūo et mēsura q̄ xvj milia
ī 4or quadrata crescūt ī lxim
miliaria more lūbardico seu leu
cas more gallico Ad ip̄ntandū
ar hāc mensurā phūs inuentor
hujus ludi tabularū constituit qn
nens lxim quadrā puncta q̄ et si
app̄hensa sint tā interius q̄ exterius
circa labiū vtrobiqz sūt xxxij
hor frm ē ad ludi decore et more
seu pgressum scrakorū oūd vt
patet ī sequentibz Circa sēdm est

scendū q̃ labia tabularij ꝛ̃pnt̃ar
muriū dicte ciuitatis et q̃ fuit altis
simus ꝛ̃o labiū ī altū statuit
dicit eī ieōmmus sup illo ebo ysaie
Omne sup montem caldeum
quod fuit est de babilonia q̃
sita fuit ī caldea ꝛ̃o aut de illa
q̃ sita fuit ī egipto ī maxīa pla
nicie Erat tū ī altitudine mu
rorum sic alta q̃ p̃ nimia altitu
dine caligine cōtinue tegebatur
ī tū q̃ pre caligine humanus
visus ad murorum tios altitudis
se nullatenus extēdebat Et ꝛ̃o
mons caliginosus ab ysaia dicit
Altitudo nāq̃ murorū vt dicit
ieōmmus erat mēsura passuū
tria milia q̃ faciunt tria milaria
lombardica. In angulo aut ciuitatis
ipsius erat turris triangula tuy
tatum en prendebatur ad men
suram passuū vn milū. hec turris
vocata est babel ꝛ̃ turres vo intra
turrī cōstruxit semiramis vt dicit
virgilius Circa tū scendū q̃ po
pulares statuūt aū nobiles intra
campū ī pma quadra primo q̃ po
pulares sūt quodāmo cōna no
bilium Nam dicit rectus q̃ ē vita
vtus quod posset facere ni aū ipsi
cēt situatis agricola cū cura est
tpalia ad victū mīstrare Quid
miles facit ni aū se fabrū hīret
q̃ facit calcaria at sellas parat
Quid valet sū equo miles. Adr
q̃ ad ornātū militie pertinent ēte
nichil Cōtra ēī pl'ares et forte
mun̄ poss valē Vālit sū vestibz
nobiles vivent si decessent qui
ūces aut panos vēdēt a facēt
Quid reges et regine aut cete
facent sine medicis Hīa g̃o no
bilū ar vita. pl'ares sunt ne g̃o
tu miles aut nobilis populares
despicias aū nobiles pl'ares ī hoc
ludo situatos noūcis ꝛ̃ ca est

qz pl'ares aūq̃ bellaē inpiat aū
varia quadra sinat vt ex hoc
discant suis officijs et armis
intendē Consilia vo et ciuitatis
regimen ac bellorū ordinem no
biles p̃mittant tractare Qualiter
ei sicet cōsulē pl'aris q̃ nūq̃ stu
duit circa cōsilia Quale dabit
cōsilū q̃ ad ꝛ̃ ignorat nām rei
sup qua cōsilū ē habēdum Vacet
g̃o et intendat officijs ac mise
ryis quibz sūt aprīsnō turant
ī ēē consilijs aut aduocationes
hoīm aut q̃mūrones inueniant
qz per violentia subiūt cōsilia
et deficientibus sapiēntibz ciuitates
trahunt ad ymā Pl'o eni dicit
brās fore respublicas cū eas si
sapientes regerēt a carū rectores
sapie studerēt plus g̃o pl'aris dis
cat loqui q̃ ī cōe pare velit de
pe ei fir vt qui plus velit cē q̃
fir minus fiat q̃ est Circa q̃m
ē scendum q̃ tabulario extenso
tm ē de vacuo q̃m ē de pleno
q̃ ꝛ̃o est qz q̃ēūq̃ aliq̃s gentem
occupat ad regendū coronari dz
vt ciuitates et castra et possessiones
occupet q̃ sufficiat genti ad habi
tandū et excolendū. Regis sine
regno non vanū est et tanc. No
bilitas sū moribz et rebus fatu
tas potius ē censenda et vēcūda
paupīas que adeo ē grauior q̃
ē vnusq̃sq̃ subiunior pauper
popularem nemo obiurgat iu
ryis nobilem et pauperem ni eū
mores venustē vnusq̃sq̃ fasti
dit Dine rerum habūdantia reg
na latrocinia sūt. Sū potencia
origines nobilitas vanitas ē et
defectus. Dz licet scalorū ciuitatē
qua diximus p̃figetur tū totū
iperiū et regnū mūdūq̃ sigt Di
ab vno quadro inpiētes vnū num

Qualiter sicut 20

Unusquisq; r miliary ad hm et p alium
usq; ad xlm quadrum duplicando
pducunt nō solū mūdū totales
superesset sed plures mūdos na
pariunt extrescerent.

Sequitur ra m 2m de pgressu regis

Hic regno rex ipe dūando
p̄sidet et hor motionis et
pgressionis nā manifestat. Cum
ei resideat i 4o quarto quadro
Cū sit ipe nigr hr a dextris i albo
militem Alphilem vo et rochum
i nigro. In sinistro vo hm tres te
nent loca opposita. Cuius ratio ee
pr quia cū gloria et corona regis
sint milites eū cōsequūt i sua
sili residencia quā faciūt. Deinde
dexto regi sinistre regine sedi
sili sociantur. Cum vo vicarius
regis sit rochus dextere Reginam
i sede sili sociat q et iudex alphi
lus sili nō facit. Sinist vo roch
et alphilus regem i sili sede sociat
et hinc inde sibi cōponunt regnū qd
i rege et regina lucēt ipis i locis
et sedibus ad modū cōne sucrinctis
securius ob cōfirmet. Cum eni
iudex miles et vicarius regine
regem p̄muniūt oppo vo i regis
dextera reginā custodiūt. Dom
regimē firmitatis gitatis i vnū
quod ad consilium et robur p̄tinet
et regit et regni negocia seriis
disponūt. Si aut vnus ass pia
attendēt nō q regno aut regi
debent defendēt vl curaret ciro
fieret regni disio et p cōsequens
regnū pdēt nomē regni et regie
dignitatis. Sed ma vo rex sup omē
optinet dignitatē et dominium
rōne dignitatis nō deficit eum
mlto spacio a regni solio absentari
et iō cū moueri incipit tinarii nō
excedit nm. Cū ei moueri incipit
de suo quadro albo nam sequūt
rochorū a dextris et a sinistris
nō pr se ponē i loco nigro iuxta ro
chum situatū i albo et pr se po
nē i albo loco iuxta dictū locū
vl i rochum ad angulare quadrū
vbi sunt situati timitatis custodes
et i hr nam milites i tali pro
gressu. Istos aut duos pgressus
sortūt vire regine q cū regina
et rex ppr mūo vna cum sint
vo rex a sinistris de loco ppio
pambulat ac si ipe i quadro
regine quod est nigrū collocatus
eēt. Pambulat aut i rem per
modū rochi ad quadrū album
dūtaxat q rochus nō sit ad
ii sarius discoopris i aliquo spacio
2e linee di ei i eēt rochus alb
discoopris i 2a linea tūc rex nig
ad 3am lineam nō posset trāsire
Dic go rex sortūt nam rochorū a
dextris vam milites qm ad duos
pgressus q de loco suo pr se po
nere i loco fabri qui ē i nigro
et ad spacū seu quadrū nigrū
2 varium an lanifice seu nōrū
a sinistris aut hr duos pgress
militares q an medium pr se po
nē i spacio vario et quadro nigro
vbi sunt tabnary Dic go ad 4or
quadra rex militū nam i pgressu
sortūt alphilorū vo seqr natura
qm ad duos pgressus quia in
dextris pr se ponere i quadro
albo et vario an tabernarū
Istos aut pgressus hr dū ē sinia
tus i loco ppio hnē cos i vtute
anq incipiat moueri. Postq aut
moueri incipit nō pr trāsire nisi
ad vnicū qdratum et tūc nam
plarū i pgressu sortūt vhemen
go hant nam oim rex habuit
q cū oīb vtus q est i mēbris sit
a capite et motq tocq corpois
principū aut vite sit a corde.
Sic ecā omes subiecti regie dignitati
qi qi hnt dūt a rege se cognosce

nō pr se ponē i loco nigro
a sinistris
ocurrere
a dyre

hic Et q alij hnt p exsecutorē
et cōtinuatā appetitum ex motu
et pgressu eorū rex cōtinet i
virtute militū ei victoria iudicū
prudētia vicariorū seu legatorū
auctoritas Regime cōtinentia
populariū concordia nōne oia
honor regis et glie assribuntur
In pgressu aut suo cum moueri
primo deberet lineam 2a aut popu
lares sita nō excedit Ternario
aut nūo oīs status moueri incipit
qz ternarius nūs cōtinet ptes q
constituūt pm pfectū numū q est
senarius nā senarius hr vnū duo
tria q sil iuncta i senariū surgūt
q e nūs primus pfectus et
sigr i hoc loco sex psonas notatas
q regni pfectorū constituūt. s. regē
reginam iudices milites vicarios
et populares A tribus igit nūis i
suo primo motu rex incpe debuit
vt pfectionē vite tā i se q i alis
se hic ondet Postq aut rex mo
ueri incepit duce hr secū reginā
hm modū q dicet i capitulo de
pgressu ipius. Nam regina seqr
regē ad duo loca angularia ad
locum nigrū ad locū alphilorum
et ad locū indirectū ad modum
rochi i quadro aut medium. In hoc
signatur q mlieres nō pnt vouere
nec promitte aliqua viagia sn
viri voluntate et si viagiū aliquod
ipa promiserit vouere viro ipo qz
cōtradicere nō pt reddere vmo si
ipam secū duce voluerit eū seqr
tenetur vxor Cum racio e quia
caput mlieris e vir Cum vero
q'm ad eu q mrio sunt viri
aut caput mlier nō est Pares
sunt quia vir pratem corpis sui
nō hr sz mlier. Et mlier ~~pratem~~
pratem sui corpis nō hr sz vir
Si contingat virū velle pficisci
ad loca longinqua mlier dz de iure
ppt mrimoiale debitū ad illa loca
pt a viro requirere se velle cōduci
et ille tenetur ei i tali voluntate se
quire et id nō rex mouere incipit
regina mouere pt Non aut cum
ipa mouet sp et ipm mouere
necē est Dz itaq q'uor pmeti
nec quadratorū sūt infimū
regni spacium ad tres primas
rex i ppio loco situatus pt acce
dere Cum vo 4am tria pgredi
repit nō n i vo q'dri puncto pt
pcurrere nam dum e i fra regnū
securus rex credit. Joqz sibi cō
credit vt ad spacia i fra cōfinia
possit pgredi Qui aut ad bellāq
vltra regni sui confinia exiuerit
vno quadro pgredi sit cōtentus
Psona ei regis p mille alios appet
Et id cū belli periculis se exponere
eim tpare et tante cum pgredi
necē est nā capto eo vl mortuo
vl illuso vires oīm bellantū defi
cūt et id ipm tantū i pgressu bel
li ce necē fuit. Ie aut sit tan
te predat vt vltra vnū quadru
pnctū post pm motū exire non
possit nulla tn lege stricte qn
ad omne pte sue i durum predē
do sue retrocedendo sue a dex
tris sue a sinistris sue i angu
lis tam i nigris q albis predat
Nūq tn pt se ponere i mete i bello
iuxta regem adiacentū sz i tro
semp quadro oportet eū a ab ad
uersario rege distare Duce pro
gressum id iuctum credimus
qz lex oibz alios sit ler posita
i certis locis et tmins preden
di Regem tn tnq Dnm a li
lege congruū fuit ce immunem
Et qua reges i bello nūq sibi
ipis appiquare pnt Id ceteris

captuatis nulla ipsis regibus pr
pati victoria. Cum ei regno
rex posset gaudere si nullos sibi
subiectos haberet superstites de nobi
litate regni gloriari et absq
subiectorum multitudine vanum est
atque ridiculum. Contingit autem i
hoc ludo regi inchendo diu fre
quenter per adversarios tam nobi
les qm populares. Vtrack qe ius
in scack. Et hoc fit in caterua suorum
aut fortitudine aut sapiencia munita
Ideo igitur quia cum regis regimen
aut nimium iustum est aut durum
est sepe subiecti bellare desistunt
vt sic per adversarios rex amit
tat dominium. Sepe ei cum veritas
imminet ~~ubi~~ populus et miles a
principe suscepta iniuria ad me
tem reducit. Et cum intra urbem
vindicare suum principem eas non
potuit ex ratione plus ex bellum
patuisse hostibus tergum vertit
vt principe solo relicto confusion
patiatur qui dura manu regebat
Cum vero per militem vel aliud
dicitur scak stan i tali loco dicit
scackmat tunc rex potest vicarium
suum. Fatuus ei rex est qui ad tantum
deuenit vt potat eum cui delegata
auctoritas principatur. Cum ei nego
cia regni potit pagere si eo puicit
qui tonq regni erat prius sor. Dar
cilum vo potest i capite q cumbz
captuatis includit cuitate.

Dequit capitulum tertium de progressu
regine.

Progredit autem regina de
loco primo sortiata regi qm
moueri incipit propria nam videlicet
nam alphilorum. Cum sit nigra
a dextris ad locum nigrum et vacuum
an ciuitatis custodes. Naturam
vo rochorum ad tres partes sortiunt
primo a dextris ad locum nigrum vbi
collocant alphilus dexter. Ioa

sinistris vbi collocat miles sinist
vo i directum ad locum nigrum et va
cuum an medium. Cum ea est qz
auctoritas vicariorum q sunt rochi
i regina et p gratiam. Vnde ipsa pr mul
ta subiectis concedere gratiose. Al
philorum vo sapiencia cum sint indices
i regina dnr ei vt pz i capitulo
de regine forma. Militum vo cum
sint bellatores et arma portantes
regina nam i progressu non tenet
quia mlieris propter fragilitem bellis
interesse prium non est. Postrum autem
mota fuerit de primo quadro
nigro vbi primo fuit locata non
potest procedere nisi de quadro i quadrum
vnum hoc angulariter sine predat
sine retrocedat sine capiat sine
rapiat. Dz si quit cum regina
bellis exponatur cum condicio mlie
ris debilis sit et fragilis. Dm est
si scire velim qm modum hic sequit modum
vbi viri ad bella procedentes mlieres
et vxores cum tota familia ad castra
deducunt. Tartari ei hoc fanum
et licet vtantur arcu magis ho
mines puri in pedire qm corpus vtu
tem prosternere. In solatium tm regis
factum est vt ad amoris oni sionem
pluissim vt regina regem ad bella
sequat. Grandis nam cura
populo et sollicitudo de regis succes
sore et cum vxore non solum i ciuitate
vm etiam ad castra reges voluerunt
adducere vt filios posteros regnum i
ipsis permaneat. Qualem vo hi ipsa
regina iux sinistra regis i regno
auctoritatem item gerunt i bello quia
vbiqz est nigra vel alba vbiqz castra
vel veruda ei debet et qz mlieres
non dnt nimis discurrere vo extra
lineam triam progressu non nisi i
vno quadro discurrit luz mlieres
infra terminos suos sint seruire so
ciate p suos ei terminos procere

gnomis suspecte debet procedere et omnes
viros dnt suspectos habere. Nam
diua filia Jacob vehementer suauit
dum in domo fratrum suorum quiescit
sz statim cum cum curiose ad vi
dendum a ab vicinis exiuit a
filio sychem corrupta fuit. Denecta
dicit q mlieres q mala facinora
hnt sepe etiam in pudicis sunt non
qi illis deest animus sz corruptores
Palmus dicit q pt mlieres pauca
animalia corpori mouent grauida
Nigram facem ad oim virorum
aspectum habere debent ne ab alys
sollicitate de ignominia diffamet
vn ouidius. Adue dant q negat
gaudet tu ce rogate. Iudum for
mose casta est quia nemo rogauit
vult dicere ouidius q nam coiter
loquendo mlieris est q sine det
corpus suum sine negare sp placet
eis cum requirunt de amore Ad
ille q sunt formose i pulchre
libenter ludum appetunt corporis cur
pes aut mlieres et deformes qz
nullus curat de eis id magis
appetunt q formose Et id dicit
theophrastus pulchra cito adamat
feda facile corrupitur Et ex hoc
concludit pt q fere omnes pne sunt ad
amplexus et hoc dicit ouidius
Astras. illa sola est q nemo ro
gauit Et hoc dicit valerius ad
rufinum. Nulla lucria na penalpe
fugit omnes. qi dicat licet ille due
nobiles matrone fuerit castissime
ipso tm pauce sunt eis filies. Et
id cauendum est ab eis et fugiendum
Ad vlpianus freta mobilioribus vetus
iuuenalis. Cognoscit mlier q toto
fiat i orbe. prima videt humana
rumores qz ia recentes Excipit
ad posterum fugiat ho curiositatem

et viarum discursum si castitatem
seruare cupiunt Et hec de pro
gressu regime dicta sufficiant.
Sequitur capitulum quartum de p
gressu alphilorum
Alphilorum progressus est talis
nam i sede prima ille q est
niger ad dexteram regis collocat
Qui vero est albus ad sinistram
regis situat et dicuntur albi et
nigri no ex colore sed loci
situatione. Due ho albus sunt ne
gri dum in primis locis situati sunt
pnt ad duo loca pambulare dex
t enim q niger est vsque dexteram
progens se i spacio nigro et vario
an agricolam locat Ad et co
gruum fuit vt iudex possessiones
et laboriosa et iura sibi credita
defendat ~~Dem~~ vero vsus sinistram Idem
progens ad spacium nigrum et varium
an medium pambulat Ad sanis
gruum fuit quia rone sue me
dici et iudices sunt affines lui
officio diffamari. Dicit ei medi
cus hr curare corpa et ad sanita
tem reducere. Die et iudices hnt
aiosas contentiones sanare et re
ducere ad concordie vnitate Di
nisi vero qui albus est ex primo lo
co progressus adusus dexteram
ad spacium album et varium an
icatorem et hoc qz congregationes
indiget sepe consilys et libres ca
hnt p iudices terminari Alium
progressum hnt vsus sinistram
ad spacium album et varium an
ribaldos et quatles sepe rixas
et q quz furta amittunt p iudices
hnt puniri Est at secundum q al
phili sepe predunt de zo i terrum

vsq

quadrū semp seruādo ppū situm
i forma vt si niger est semp i nigro
si est albus semper i albo et hoc
procedendo semp i angulo Angu
latus ei pressus sigt cauelam
quā semp i suis pressibus dnt
hrē Aria ei quadra repnant
tria q iudices dnt attendē Ex
iustas causas dēnt fouē Ara
cōsilia dare. Dn psonarū accep
cione Sm allegata sinas diffi
nire. Vnū et iudex sine alphilus
aut semp albus ē aut semper
niger. Est aut scendū q dicit
qui est niger a ppio quadro.
vbi mx regem residet vsus
dexteram procedendo et vlteius
vsus sinistram declinando cetā
sex standibus et pressibus tom
tabularū circulariter pagit et nic
i loco vbi p̄mo situatus fuit
se iuēit collocatū Eodēmō sinist
q est albus procedit q pz ispicēn
Cuq sigō accipitur quia licet
omnis pfectio debeat dēat ē in
regr sūme dz ē i illis q regi et
regnē fūlē hnt Nulla ei ardua
et dubia dz rer attēptare si
iudicium et sapiētum suorū con
silū iruenīat Et ō puerros ne
cesse est tā scīa q moribz decora
ri Et hoc ipnāt motus ille quē
de trenario i tnariū q dīi pgre
dientes tenent. In senario ei nūo
q primus pfrūs est nuē motum
pficiūt singulare Dū motus
pfectus est eo q finem quīgīt
pnō Et hec de pgressu alphilorū
dcā sufficiant.

Sequitur ca quītū de pgres
su militum

Nunc ad militū procedēs
pgressum dicimq q mi
les dexter suie sinister Cum
dexter est albus et sinister nig
rotus aut eorū tlis q glibet
eorū tlem nativā hr vt albus
pgrediat ad nigrum quadrū
quod declinat i alphilum q dīi
sicut patet de milite dextro qui
ē albus et hic tres pgressus i
loco ppro situatus hr vnum
vsus dexteram i loco nigro an
agricolam et congrue Dum
ē agricola laborat et agros colit
cum miles custodire debet vt
sibipī milit ac equus pabla col
ligat et nūtret Tm tenet
monēdo an lanificem i spacio
nigro et vacuo et cōgrue q illum
debet pregē qui vestes et alia
corpori necā regimēta operatur
et facit Tm pgressum hr vsus
sinistram i loco vbi iniatur sinia
an regem qui ē locus niger
Et cōgrue q psonam regis
tamq ppriam habet defendē et
tueri Cum vo an regem stra
tutur sex quadra de tabulare pt
Cum vero ad medū tabulari
decurrit octo quadra pstrīgit
Idem de sinistro q hm situm
ppriū niger est et semp albus
fit Et codēmō ad bellū pgredicēs
sua vtute crescit et multiplicatur
i quadrus Cum ei niger adūsus
regem et albus adūsus eudem
pambulant vnus an regnum
vt sinister alius an regem et re
gnum ad modū corone cōgrēcs
Cum ad bella descendētes et cam
pū requirentes sibipīs obuiant
Militaris vtus se i eis pfectius
manifestat. Miles ei cognosci nō
pt cuq pugne sit ī cū cīrando mis
vtute mōstrauerit cuq fugā
pbitat potius aie stra q vicio.
Credibile naz est q i principio bel
li timoē cōuertitur Cum ad bellū

redierit constantius agere nec retro
vertere Cum ad hoc pueneret
vbi timor mortis a natura ante
prius nō videtur principaliter
timere Sed bellando fortior reper
dit et reperiit quipa natura
virtutis irascibilis instituit Magni
ei animi et considerato arduo
periculo nō cedere et constanter vlt°
se hostibus bellando offerre
Sed et milites ipsum in
principio pgredi nō pnt ni ad
tria quadria et circa regni fi
nes Cum vero circa fines exiluit
tū tardari et vinere assumpta
vsqz ad octo quadria psiluit ac
metuentes hostes psternuit. Dic
et de omni homine q de se humilia
sentit dum expositus fuit vinci
re clarus elucescit. Cum ei se
humiliat exaltabit. Et her de
pgressu melius dcā sufficiant.

Sequit capitulū sextū de pro
gressu rochorum.

Rochorū seu legatorū aut
vicariorū pgressus et lis dext
ei niger est. Sinister vero albus
Cum omnes stari fuerint in loco
suo situati tam nobiles q ppla
res hnt virtutem vbi ad eos tros
pnt pgredi. Soli aut rochi cum
sint inclusi nullam hnt pgre
diendi vinere in eis per nobiles
aut ppl'ares via fuit expedita
Sed ideo est qz cū ipi sint vicarii
et legati. eorū auctoritas vinere
nō hr donec egressi reperiant
exire intra g° palatū regni
residentes legatione fugi nō pnt
Dz stari cū exierit vti pnt auc
toritate sibi concessa a rege.
Eorū ei auctoritas magna et
cū regis psona gerat et ideo vario
tabl'a° exinte p totū tabularium
q p regnū discurrit tū in albo q
in nigro qlz eorū sive dext sive
sinister fuit totū peruerit. Di ti
vatiū tam a suis q ab adusa
rys inuenit expeditū Cum ei ali
quis eorū in angulis tabularij se
se inuenit ad duas lineas quadra
torū pambulare poterit Et
sciendum q nūqz rochi pgredi
in angulū sz semp in rem sive
ancedant sive reuertant. Vibz
ei qui regi subditi sunt tū bonis
q malis auctoritas vicariorū tlac
dz pare q sit iusta et rei Tante
g° vinere fuit in bello vt ipis so
lis duobus licet adusariū regē
deponere ac capti pniare reg
no et vita sicut frm est. Cum
tyrus rex psarū et darius rex
medorū. Bathasar regē nepo
tem Dnamil Dnulmoradach
sub quo her ludus inuentus est vna
nocte regno et vita pniarunt
Et her de pgressu rochorum
dicta sufficiant.

Sequit ra.m. xm de popularibus

Omnium ppl'arū vnq ē pro
gressus. Nam a primo qua
dro vbi situati sunt pgredi pnt
ad 3m quadrū eo q q sciri
infra regni confinia q sistunt
Cum vero ex regni terminos psiluit
vno quadro contenti semper Direc
tū ascendunt nūqz tm reuertunt
in rem vt eunte cuiet p vinere
acqire qd nobiles situati ten
nent in dignitate. Vn si sit p
milites et alios nobiles adunati
fuerint qd ad lineam adusario
rū nobiliū quadratā pueniat
p vinere acqirit qd regine per
gram ē concessum Nam si quis
eorū ad dictā lineā puenire vo
luerit si albus fuit vt ē agricola
lanifex medicus et ciuitatis custo
des regine dignitate acqisitam
retinet vt redeūdo vsus ppam

primo progressu ac in cetis omnibus et dum
fuit in capitulo de progressu regine
redibit. Di vo aliqs plaruiu niger
fuit vt faber mercator tabernarius
aut ribaldus et eodem modo iduum
ad lineam aduisariorum nobiliu
puenit sm dapne per virtute regi
ne nigre dignitate et pressum
silir acquirit. Est autem sciendum q
plares ascendentes in rem siquem
nobilem et plaruiu inuenerit adui
saruiu et hoc in angulis ipm a dextris
et a sinistris rapere vel occidere pnt
Cum ei tles hentes suspectum ne
psona plaris indirectu ascendere
vel res ipius velint eripere et lex omis
velit vt vim vi repellere liceat cum
moderamine inculpate tutele alium
aduisarium in angulo dextro et q psu
ne insidiatorem. Alium in sinistro
et q verum suarum inuasorem rapere pt
vt sic remotis aduisariis iduum
possit progrediendo ascendere plaris
Ad ann vongrum quadrum ascenden
do in rem lineam vel in angulis non
progredit nisi cum regine optinet dig
nitate tuie ei dextram vel sinistram
lineam iduum semel tum cum primo
mouere incipit progredi pt vt in ca
de progressu regine. Est etiam sm
q plaris qui bella pria relinquens
dextram vel sinistram ingredietur
cum ad lineam aduisariorum nobiliu
puenerit sed m q id vbi nobilis
siniatus fuerat ab ipo nobili albo
vel nigro hr denomiatio sic et ripe
albe vel nigre regine dignitatem
et progressum optinebit. Hec omia
in spicientes ludum patent. Ideo fo
tales plares despicat qz tam
ad imperium q ad summum pontifica
tum virtutibus plenos et fortis legi
mos puenisse. Cum gyges quidam no
armis et diuitiis ect iopulentis
sime indie regno inflatus et ver
ipius et venisset ad hospicium
appollinis sisiratus an aliquis
mortaliu ect eo felicior. Ex adito
sacrorum speciu vox insonuit que ei
prtulit q dam plaren nomine agla
lanes hic erat pauperrimus animo
vo diues et etate senior q tios agri
siu mnq extressit. Dic go appollo
magis applabat cum securitate
agalai rude tugurium q iste turre
et sollicitudinibus aula gigis diuissimi
ryagis ei applabat paucas glebas
paucis exptos q pinguissimas
metu inferra. Hic paup agalaus
virtuosus et securissimi q fuit. Cum
ei ho e natione inferior virtute vo
superior rato gloriosior reddit et famo
sior. Virgilius lumbardus origine
natione mantua q psapia huius or
tus sapia tm maximus et eximius
poetarum claruit. i. clarus fuit et
famosus. Cui ei quidam ei diceret
q vsus homeri opi suo in seret
Nm magnaz ee virum clauam ex ru
tere de manu hercules. Et hec de
progressu plaruiu dum sufficiat. Sm missorum
Sequitur ca octauum de epilogatione

Hemi iq m potimus oia psti
gentes que supeius diuimus
dicimus ei hur ludum inuentum fusse
tpe euilmoradach regis babilonis
Cum vo inuenit versus seu phileme
ros phus causa aut quare ipm
inuenit fuit correctio regis hec ra
pare in tbus pmis capitis tertius
pmi. Cum ei rex malus ect et ipius
et no posset correctiones sustinere
sz etiam correctores occidet. Et mul
tos ia prudentissimos occidisset
plus qui multum restabat de regia
vita mala dictu phm rogauit vt
regi de sua vita increparet. Qui cum
phus primo allegaret mortem sibi sm
dubio imminere si illud faceret plus
aut Nm debes eligere mori q q

q̃ fama ĩ ꝓlio boler q̃ regia vita
detestabilis sit tuo consilio max̃e
tũ eũ ĩtrepare nõ audeas vt tu
dicis. Ad hẹc audiens philus ꝓlio pro
misit regem corrigere et cogitare
cepit modũ quo et morte euadẽt
et ꝓlio ꝓmissum suaret. Tunc
phus ad mẽtem se totaliter cõtulit et
scrakariũ cũ lxm q̃dr̃ ĩuenit vt
dictũ est ĩ ca° de scrakario. formas
scrakorũ ad form̃ humana de auro
et argẽto q̃posuit et formauit. hm
q̃ diximus ĩ ca° de formis scrakor
ĩ tractatu 2°. ꝓgressum aũt cor
et motũ descripsit hm q̃ septũ ẽ
ĩ 4° tractatu. Cum aũt dictus
philus sit ludũ totũ ordinasset et
iam coram mlitis ĩ regis aula ludẽ
ĩcepisset placuit aũt ludus oibz
Rex sciẽt ac etiã ludẽ desiderau
it. Et tũc philus regem de ludo
et pressu scrakorũ ĩcepit docere
Dicendo ꝓmo quo rex debet hẹre
iustitiã clemẽtiã cõtinẽtiã hm q̃
patet ĩ capitulo de forma regis
Doctẽ etiã cepit eũ de formare
gẽne et eius pressu. 2ns q̃les mo
res debet hẹre regina doctẽ etiã
cepit de alphilis rãq̃ de iustis
iudicibus et cõsiliarius q̃s ĩ regno
necẽ est esse. Item de militibus
q̃ fideles q̃ sapiẽtes q̃ liberales
debent esse. Item de viciis re
gis et moribus eorũ sicut dictũ ẽ
ĩ prẽdẽtibus capitis de formis
nobilium. docuit etiã quo ꝓlares
debent intendẽ artificiis suis et
ĩ eis seruire nobilibus. Quae
etiã sunt aũ nobiles sicuan hẹr̃
ĩ tractatu ꝓmo de scrakario. Cum
q̃o ꝓdictus philus viciam regis
curialiter reꝑhendisset q̃ repũtan
do regem et nobiles ĩ ipo scrakorio
sicuatos. Rex a philozopho req̃siuit
q̃ sub pena capitis sibi dicẽt quae
hũc ludũ ĩuenisset et q̃ eũ hũc
ĩuenire mouisset. Tũc philus
timore coactus dixit q̃ ꝓlio re
quirẽti ꝓmisit q̃ regẽ corri
gẽt q̃ hẹc nmẽt mortẽ videns
q̃ alios sapiẽtes occiderat eo
q̃ tãte fiusset audacie q̃ ipm̃
ĩtrepare ausi fiussent. Dixit se
ĩ anxietate positum q̃ lit̃ vita
seruaret et modũ curialẽ cor
rectionis regis posset ĩuenire cogi
tacione aũt maxia prẽdente
hũc ludũ ĩuenit. Et vt regis vi
tam meliorare posset curialit̃
corrigendo vicia tercie psone forma
te ĩ ipo scrakorio ad mediã vt ĩ
publicũ reducendo et vt ipe rex
qui ludũ discẽ cupiebat dicta de
etia psona cõq̃ dicta sibi attẽdẽt
et sic saltem vitã mutaret et mo
res et regimen. Addidit ecc se hũc
ludum ĩuenisse vt nobiles et ha
bundantes diuicis et pacis tpe
gaudentes ociositatem vitarent
per hũc ludum dum ludendo de
lectarẽtur ĩ ipo et cẽt attenti.
Ultius vt doceret mãm medican
di ĩ multis et ĩueniendi varias
rones et modos tã ludendi q̃ ecc
scribendi et loquẽdi. Sup eo Rex
audito hys causis cogitans ecc
q̃ nobilem modum correctionis
p dictus philus ĩuenisset ꝓlio re
gratiãdo vitã et mores ad man
datũ et mo̅ q̃ philus eũ docẽ
voluit ꝓmũnit. Dicq̃ tm̃ est
vt rex qui ꝓius erat ĩordinatus
et ĩpius iustus fiẽt ac coram oim
populis virtutibus et moibz q̃ cosy
dine virtutibus ei nõ ẽ opus ho
minis ducẽ vitã. sz belue. Igit̃
ad illũ recurram q̃ qui ẽ virtus
a quo oes virtus manat et gra

Ut vobis et mihi tu donaut aquid
p modulo ad honorem nobilium
dicere det mihi gratiam in presenti ut in ipse
tuum possum cum eo vivere et regnare
Nunc autem bellum libellum ad
honorem et solacium nobilium et max
ime ludentium Ego fr iacobus or
dinis fratrum predicatorum apostu sue
tristitie ad huc finem perduxi do
nante illo a quo dnitur omne da
tum optimum et perfectum. Deo igitur
sit honor et gloria in secula sec
lorum Amen. amen Amen.

Ludus scaccorum datur hic correcto mor
do tum morum in 3 officiorum
Miles regalis et corrigit pilaris
Di ludi lusum morum quitat ad usum

1 Incipit prologus in librum apostum super ludo scaccorum De moribus hominum et officiis nobilium Et primo de causa inventionis huius ludi
1 Cuius quo rege inventus est hic ludus c. 1
1 Quis hunc ludum invenerit c. 2
2 De triplici causa inventionis huius ludi c. 3
2 Tractatus 2us de formis scaccorum nobilium De forma regis c. 1
3 De forma regine et eius officio c. 2
4 De forma et indicio alphinorum que olden c. 3
6 De forma et officio militum c. 4
9 De forma et officio rochorum qui sunt vicarii regis c. 5
12 Tractatus 3us de formis et officiis scaccorum popularium De agricultura c. 1
13 De operibus fabrorum c. 2
18 De lanifices mercibus et aliis popularibus c. 3
18 De mercatoribus et campsoribus c. 4
18 De medicis pigmentariis et spiciariis c. 5
18 De tabernariis et hospitariis de ceteris popularibus c. 6
19 De custodibus civitatum et officiatoribus et pedagiariis c. 7
20 De ribaldis prodigis lusoribus et circumforaneis c. 8
Tractatus 4us de processu scaccorum et motu eorum De scaccis regis c. 1
22 De progressu regis c. 2
23 De progressu regine c. 3
24 De progressu alphinorum c. 4
28 De progressu militum c. 5
31 De progressu rochorum c. 6
31 De progressu popularium c. 7
31 De epilogatione premissorum c. 8

LANDES- UND STADT-BIBLIOTHEK DÜSSELDORF

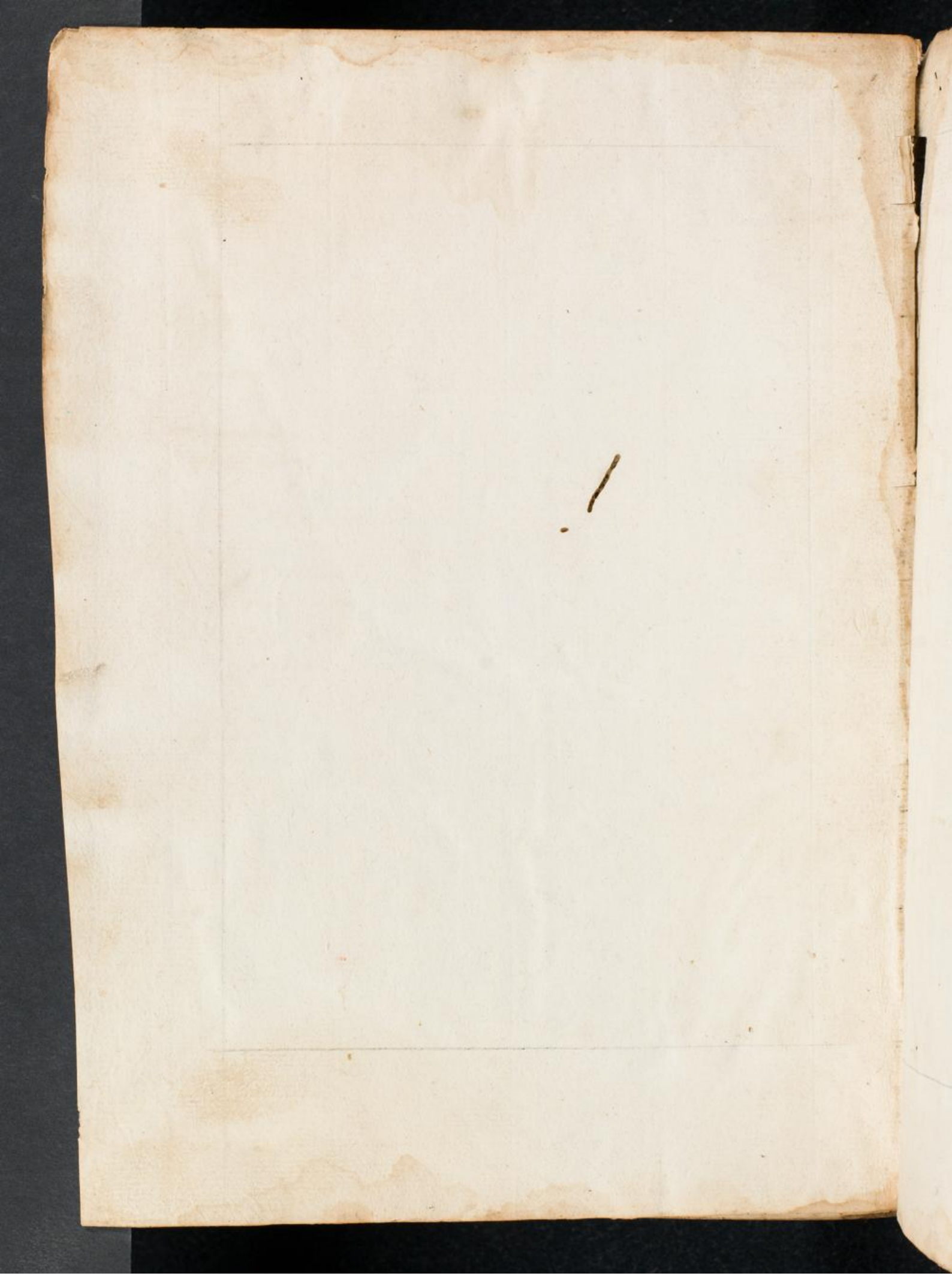

Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

TIFFEN Gray Scale
© The Tiffen Company, 2007
A
R
G
B
M
W
G
K
C
Y
B
M